

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

На правах рукопису

Кафедра професійної освіти та
технологій сільськогосподарського виробництва

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
СЛЮСАРІВ З РЕМОНТУ КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ У
ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ

Виконав: Романенко Артем Юрійович

студент 62М-Пр(М) групи денної ф. н.

спеціальність: 015 Професійна освіта

спеціалізація: 015.18 Технологія виробництва і
переробки продуктів сільського господарства

Науковий керівник:

Опанасенко Віталій Петрович, кандидат

педагогічних наук, ст. викладач

Допущено до захисту

«__» _____ 20__ року

Завідувач кафедри: _____ В.І. Ковальчук

Дата захисту _____

Оцінка «_____»

Підписи членів ДЕК:

Глухів 2020 р.

Зміст

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СЛЮСАРІВ З РЕМОНТУ КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	8
1.1. Реалізація компетентнісного підходу в процесі підготовки слюсарів з ремонту транспортних засобів	8
1.2. Особливості професійно-практичної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів 3-го розряду	18
1.3. Педагогічні умови формування професійної компетентності в процесі професійно-практичної підготовки слюсарів з ремонту транспортних засобів.....	24
Висновки до першого розділу.....	32
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ	35
2.1. Методика формування професійної компетентності на уроках виробничого навчання	35
2.2. Використання інтерактивних методів навчання у процесі виробничого навчання	43
2.3. Формування професійних компетентностей майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів під час практики	52
Висновки до другого розділу.....	65
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СЛЮСАРІВ З РЕМОНТУ КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ	67
3.1. Методика експериментального дослідження	67
3.2. Результати та аналіз формувального експерименту	72
Висновки до третього розділу	76
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	78

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ	88

Вступ

Сучасний науково-технічний розвиток виробництва зумовлює впровадження новітніх технологій, що вимагає від майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів наявних професійних компетентностей заснованих на глибоких знаннях техніки та ремонтних технологій, умінь та здатностей їх використання на практиці.

Необхідність обслуговування нової техніки в усіх галузях економічного виробництва із використанням сучасних технологій діагностування та відновлення вимагає від майбутнього фахівця ґрунтовної практичної підготовки та гарних знань теперешніх технологій. Це зумовлює суттєву потребу у формуванні технічно розвиненої особистості майбутнього слюсара з ремонту колісних транспортних засобів, спроможний самостійно приймати рішення інженерного характеру, вирішувати складні технологічні проблеми та засвоювати нові конструкції машин.

Тому впровадження інноваційних педагогічних методик, направлених на збільшення ефективності формування професійних компетентностей, повинно гарантувати майбутнім фахівцям можливість здійснювати ефективне виконання складних технологічних операцій, налагоджування систем і механізмів сучасних машин, здійснювати ремонт та відновлення деталей та навіть конструювати нові технічні об'єкти. Отож, формування професійних компетентностей саме в практичній підготовці визначає актуальність дослідження.

Аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури свідчать про значну кількість наукових досліджень, присвячених питанням формування професійної компетентності: (А. Кононенко, О. Мельник, О. Туриця, О. Богоніс, О. Яковенко, С. Сисов, Р. Аронова, Ж. Гращенкова, М. Елькін, О. Загіка, С. Кара, Л. Карпова, Д. Копитков, І. Мося, В. Петрук, С. Скворцова); професійно-практична підготовка (І. Сілаєва, Р. Лісна, В. Тригуб, В. Різник, Н. Гора, І. Бойчук, В. Мізерний, О. Мензул, С. Шевчук, М. Михасюк, Є. Зеер, М. Букач, О. Дубініна)

Метою нашого *магістерського дослідження* є визначення педагогічних умов та розробка методики формування професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів у професійно-практичній підготовці.

Об'єктом дослідження розглядається процес професійно-практичної підготовки слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів.

Предметом дослідження визначено зміст, форми та методи формування професійних компетентностей майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів під час їх професійно-практичної підготовки.

Відповідно до поставленої мети, об'єкту та предмету дослідження перед нами поставлено наступні завдання:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної, методичної та наукової літератури виявити ступінь розробленості проблеми формування професійних компетентностей в процесі професійно-практичної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту транспортних засобів.

2. З'ясувати особливості, змістові аспекти професійно-практичної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту транспортних засобів.

3. Обґрунтувати педагогічні умови формування професійних компетентностей під час професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців.

4. Розробити та обґрунтувати методику формування професійних компетентностей під час професійно-практичної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту транспортних засобів.

5. Експериментально перевірити вплив розробленої методики на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Методи наукового дослідження:

Теоретичні: проблемно-цільовий метод, структурно-системний аналіз електронних і друкованих джерел, які дали змогу встановити наявні матеріали з теми магістерської роботи.

Емпіричні: анкетування, опитування, тестування, педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний).

Методологічною основою дослідження стало пояснення термінів «професійна компетентність», «професійно-практична підготовка», «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів», «педагогічні умови», «інтерактивні методи»; ідеї та методики запровадження в освітній процес педагогічних умов.

Теоретичними засадами дослідження є проблема професійної освіти та підготовки до професійної діяльності (В. Андрущенко, Г. Дутки, М. Євтуха, С. Амеліної, В. Береки, І. Мельничук, А. Нісімчука, С. Гончаренка, Н. Ничкало, В. Лутай, В. Кременя, С. Сисоєвої, А. Нісімчука); теоретико-методичні засади підвищення практичної зорієнтованості (Н. Гресь, Л. Ролдугіна, Н. Журавська, С. Амеліної, Г. Козлакова, В. Кремень, Н. Болюбаш, П. Саух, Т. Ошеа, В. Лутай, О. Локшина).

Наукова новизна і теоретичне значення роботи зводиться до того, щоб: *розкрито* методологічну складову професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних; теоретично підтвердити та експериментально випробувати педагогічні умови формування компетентності фахівців у закладів професійної (професійно-технічної) освіти; *конкретизовано* термін «професійна компетентність».

Практичне значення дослідження зводиться до впровадженні методики формування професійних компетентностей формування під час професійно-практичної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту транспортних засобів, яка передбачає реалізацію визначених інтерактивних методів навчання (групові обговорення, які проводилися у вигляді інтелектуальне казино, спільна проблема, синтез думок, вінок ідей), що націлені на мотивування учнів до майбутньої професійної діяльності відповідно до визначених педагогічних умов.

Апробація результатів. Основні результати магістерської роботи опубліковано у тезах на тему: «Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів».

Участь в:

- I Всеукраїнська наукова інтернет-конференція студентів та молодих вчених «Сучасні технології виробництва і професійна освіта: тенденції та інновації»;
- VII Міжнародній науково-практичній конференції «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка»;
- IV Всеукраїнського науково-методичного семінару «Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій».

Структура магістерського дослідження. Магістерська складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Розділ 1. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СЛЮСАРІВ З РЕМОНТУ КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Реалізація компетентнісного підходу в процесі підготовки слюсарів з ремонту транспортних засобів

Виробництво та обслуговування техніки вимагають від працівників високої кваліфікації, широких знань про транспортні засоби, здібностей опанувати нові виробничі технології. Розвивання науки та виробництва ставить жорсткі вимоги перед учнями закінчивших навчальний заклад, зменшувати час їх адаптації до існуючих умов і нових виробничих відносин. Серйозні завдання посідають перед навчальними закладами, формування професійної компетентності майбутніх слюсарів до професійної роботи і активного приєднання до суспільства, виховання відповідальної та соціально-активної особистості.

Одним із напрямів модернізації освіти в Україні прийнято компетентнісний підхід, який набуває великого значення, оскільки переміщує свою увагу з процесу скупчення встановлених знань, умінь і навичок в сфері розвитку й формування в учнів здозі практично діяти та оригінально застосовувати в різних ситуаціях набутті знання та досвід. На цей час актуальним є завдання, що вимагають невідкладного рішення, є заміна освітньої парадигми із системи, орієнтованої на педагога, як ретранслятора знань, на систему орієнтовану на здобувача освіти, відповідно з цим в ролі організатора освітньої діяльності викладач виступає, а форма поведінки здобувача освіти змінюється до самоосвітньої, дослідницько-енергійної, самостійної діяльності, з пасивного здобуття знань. Отже, як альтернатива освітньому процесу, збудованому на основі дидактичної тріади «знання – уміння – навички», при якій спостерігалась проблема розділення уміння від знань їх використовувати, можна признати компетентнісний підхід, застосування якого в системі професійної (професійно-технічної) освіти супроводжується переробленням змісту, методології та відповідного освітнього

середовища, збільшити взаємодію з співпраці з ринком, підвищенням конкурентоспроможності фахівців [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Проблема компетентнісного підходу при розвитку фахівців досліджувалися багатьма, як зарубіжними (Н. Гангані [Ошибка! Источник ссылки не найден.], Дж. Вінтертон [Ошибка! Источник ссылки не найден.], М. Малдер [Ошибка! Источник ссылки не найден.] та ін.), так і вітчизняними вченими (В. Луговий [Ошибка! Источник ссылки не найден.], П. Лузан [Ошибка! Источник ссылки не найден.], В. Ягупов [Ошибка! Источник ссылки не найден.], О. Пометун [Ошибка! Источник ссылки не найден.] та ін.).

Використання компетентності, як одного з пріоритетних напрямів модернізації освіти України вимагає вирішення певних проблем, а саме: оновлення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти, складанні та використанні цільних підходів до побудови педагогічної системи, яка дотримувалася б основному завданню – формування професійної компетентності майбутнього фахівця [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Мета компетентнісного підходу у професійній (професійно-технічній) освіті – подолати розрив між знаннями учнів і їх практичною діяльністю, навчити учнів за допомогою одержаних і засвоених знань продуктивно вирішувати завдання професійно-практичної підготовки. Впровадження компетентнісного підходу прогнозує видалення акцентів з освітнього процесу на навчальний результат, який виражається в термінах компетентностей. Згідно з концепцією результат більш вагомий, ніж спосіб здобуття [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Зараз проходить перехід освітніх систем на компетентнісне навчання. Аналіз досвіду іноземних країн у частині використання компетентнісної моделі в національних освітніх системах дуже корисний для усвідомлення ефективності переходу української системи освіти на компетентнісний підхід.

При вивченні досвіду побудови та росту компетентнісного підходу нами знайдений певний спектр становлення його особливостей та відносно

незалежність сформованих моделей у рамках іноземних наукових шкіл.

Компетентнісний підхід, у вигляді навчання оснований на професійних компетенціях, зародився в США наприкінці 60-х років, у рамках однієї з певних наук (філолог) і був названий, як науковий метод на різні сфери знань, навіть педагогіку. Поява компетентнісного підходу прийнято зв'язувати з дослідженнями відомого американського лінгвіста Н. Хомського [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. У 1965 р. Н. Хомський увів термін «компетенція» у понятійний апарат лінгвістики з проблем генеративної граматики. Він відзначив: «... ми проводимо фундаментальну відмінність між концепцією (знаннями своєї мови мовцем слухаючим) і користуванням (реальним використанням мови в певних ситуаціях). Тільки в ідеалізованому випадку використання є безпосереднім відбиттям концепції. У дійсності це не зможе відбивати компетенцію порівняння, що вводиться мною». Тут увага звертається на те, що якраз «вживання» є актуальним вираженням компетенції як «схованого», потенціалу.

Великий внесок до побудови компетентнісного підходу вніс американський психолог Роджер Уайт в 1959 р. Однією з причин якої уводить в обіг термін «компетенція», стає необхідність опису тих особливостей індивідуальності, які б відповідали за ефективне, дотримання роботи й високу мотивацію в професійній діяльності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Подальше цвітання компетентнісного підходу в США проходить у руслі поведінкового підходу. На початку 70-их р. Девід Мак Келланд [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**] у статті визначає фактори, які передбачають високий рівень виконання роботи, які й називає компетенціями. Вони містять в собі навички й властивості особистості, які існують за пізнавальними здібностями, наприклад: самооцінку, саморегуляцію, комунікативні навички.

У середині 90-х міцно посіла своє місце в системі освіти й менеджменту США. За переконанням Вінтертон Дж. [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**], американська модель компетенцій – це механізм, який поєднує навички, знання,

ознаки особистості та поведінки зі стратегічними цілями.

Іншу модель процвітання компетентнісного підходу спостерігаємо у Великобританії. Через недостаток кваліфікованої робочої сили, уряд у 80-х р. сформулював новий підхід до професійної освіти й навчання на основі компетентності. В основі британського підходу лежить функціональний аналіз діяльності, окремих видів виконуваних робіт, тобто аналізувався список навичок і вмінь, необхідних для реалізації функцій працівника, який займає ту або іншу посаду [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Компетентнісна модель у системі освіти Великобританії є головною для створення системи навчання впродовж існування людини. Ця модель за своєю сутністю є функціональною [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Функціональна компетенція (навички) означає, що особистість, яка трудиться в цій професійній області, повинна зможти зробити, виконати відповідальну роботу й здатна показати високі стандарти в рамках своїх практичних обов'язків на конкретному робочому місці.

У результаті нашого аналізу було виявлено у Франції дещо різні трактування компетентнісного підходу. Так, С. Хаддаді і Д. Бессон відзначають, що компетентнісний підхід розвивається за двома різними напрямками: індивідуальним, концентрацією на індивідуально поведінкових характеристиках; колективним, концентрацією на розробці моделі організаційних компетенцій [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У Франції використання компетентнісного підходу почалося з 1993 р., коли національне бюро з працевлаштування ANPE, вирішило змінити документ, відповідний до кваліфікованого дослідника, і описати кваліфікаційні вимоги в термінах компетенцій. Наступним поштовхом для розвивання компетентнісного підходу послужило введене у Франції в 90-х р. право жителів на власне оцінення компетенцій для того, щоб мати можливість індивідуального розвитку в рамках своєї професії. Поняття компетенції із середини 90-х р. стає більш поширеним. Наступним кроком для розвитку компетенцій послужила підтримка Асоціацією

роботодавців MEDEF запровадження проекту «Об’єктивні компетенції» [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Французький підхід до виявлення компетенцій є більш розгорнутим у порівнянні з англійським. Згідно з ним виділяють знання, поведінкові характеристики і практичний досвід.

Німецька педагогіка підключилася до розробки компетентнісного підходу у 1996 р., впровадила становлення «компетенції дії», рухаючись від предмета до компетенції і до навчальних планів. При складанні навчального плану більшою мірою розробляються професійно-технічні «компетентнісні дії» у межах галузі діяльності, предметних, особистісних і соціальних компетенцій. Сьогодні у Німеччині є 350 професійних профілів, складених за загальним форматом. Таким чином у Німеччині компетентнісний підхід є більш цілісний, індивідуально-орієнтований, різнобічний характер [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Узагальнимо розглянуті наукові підходи у вигляді схеми (рис. 1.1.1).

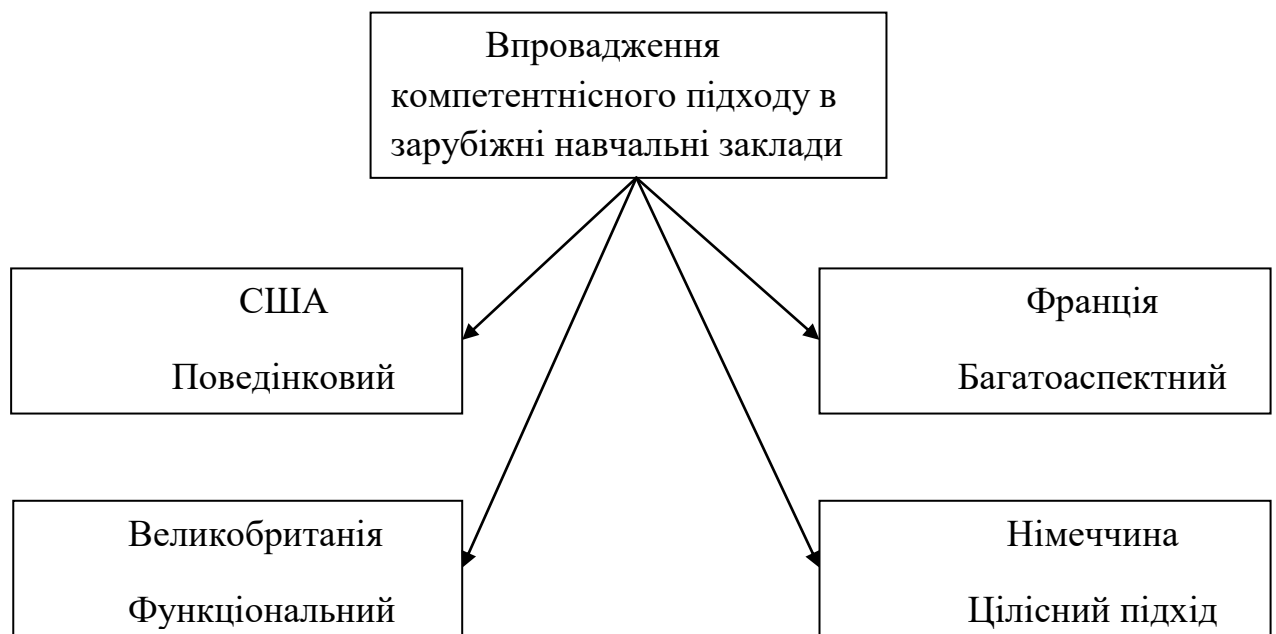

Рис. 1.1.1. Розвиток компетентнісного підходу в зарубіжних країнах

Підсумувавши результати нашого дослідження, обумовлимо, що підходи зарубіжних держав щодо впровадження компетентнісного підходу у галузі освіти,

виникали окремо та втілювали в себе найактуальніші Фактори подальшого розвитку освіти.

Е. Огарьов визначає компетентність як оцінкову категорію, котра характеризує особистість, як познання професійної діяльності, де розвиток здібностей дає можливість виконувати кваліфіковану роботу та приймати важливі рішення у проблемних ситуаціях, розпланувати й удосконалювати дії, які зводяться до успішного та раціонального досягнення запланованої мети. У цій категорії він виділяє п'ять головних компонентів [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

- 1) глибоке розуміння сутності в процесі розв'язання проблем та задач;
- 2) добре знання досвіду у певній галузі, активне засвоювання його кращих досягнень;
- 3) вміння вибрати засоби дії, котрі адекватні конкретним обставинам часу й місця;
- 4) почуття відповідальності за отримані результати;
- 5) спроможність вчитися на ошибках і вносити поправки у процес досягнення мети.

Потреба оновлення професійно-технічної освіти на сьогодні набула ознак самоочевидності. Україна в рамках Болонського процесу взяла на себе визначені обов'язки, у тому числі – приєднатися до компетентнісного формату професійної освіти. Про потребу підвищення професійного й загальнокультурного рівня випускників професійних (професійно-технічних) навчальних закладів наголошується в Законах України «Про професійно-технічну освіту», «Про освіту», Національній програмі розвитку освіти в Україні на період до 2021 рр. Зокрема, в «Концепції розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010 – 2020 рр.)» наголошується: розвинутому теперішньому суспільству потрібні заповзятливі люди, динамічними, моральні, освічені, мати розвинуту відповідальність за долю своєї країни, бути мобільноздатними самостійно брати відповідальні рішення в ситуаціях можливого вибору, конструктивними фахівцями [31].

На сьогоднішній день професійну компетентність досліджують: як чіткий душевний стан, котрий дозволяє працювати самостійно, як наслідок засвоєння людиною можливістю та умінням здійснювати визначені трудові ролі (А. Маркова) [Ошибка! Источник ссылки не найден.]; як присутність технічної освіти, глибокої, колективної та спеціальної освідченості, постійне збільшення своєї науково-технічної підготовки (І. Лотова) [Ошибка! Источник ссылки не найден.]; професійну підготовку і змогу суб'єкта праці на дотримання завдань та обов'язків у повсякденній діяльності (К. Абульханова) [Ошибка! Источник ссылки не найден.]; як можливість швидко вирішувати задані професійні завдання з досвідом власної справи (О. Попова) [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

У Стандарті професійної (професійно-технічної) освіти із зазначеної вище спеціальності, прийнято наказом Міністерства освіти і науки України від «31» січня 2019 р. №102 в розділі «Ключові положення» під професійними компетентностями розуміють уміння і навички здобувача освіти, які надають їй можливість виконувати трудові функції, бистро адаптуватися до перемін у професійній роботі і є головними складовими належної професійної кваліфікації [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 4]. Саме цього визначення ми будемо триматись у нашому нуюковому дослідженні.

У Типовій програмі з підготовки майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів 3-го розряду визначено наступні професійні компетентності: технічного обслуговування газобалонних та дизельних легкових автомобілів, вантажних автомобілів, автобусів і мікроавтобусів; виконання ремонту спеціальних автобусів, вантажних та легкових машин, дизельних, газобалонних, мікроавтобусів [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Розглядаючи зміст цих професійних компетентностей зазначимо, що вони охоплюють знання, які забезпечують: здатності здійснювати технічне обслуговування машин - призначення складових частин і конструкції та агрегатів автомобілів, знаходження та способів усунення їх несправностей, відповідність і призначення інструментів і обладнання, запасних елементів, витратних матеріалів

ради технічного обслуговування, норми користування паливно-мастильних і витратних матеріалів, запасних частин, здатності безпосередньо виконувати ремонт автомобілів - правила розбирання та складання автомобілів, способів і прийомів ремонту деталей, агрегатів і приладів, складових одиниць, основні прийоми складання, розбирання, основні властивості і призначення матеріалів, будову спеціальних контрольно-вимірювальних приладів, універсальних пристосувань, способи захисту від корозії, систему посадок та допусків, параметри шорсткості квалітети.

Засвоєння цих знань у процесі формування професійних компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників дозволяють сформувати низки професійних умінь, які визначаються Стандартом професійної (професійно-технічної) освіти [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 25]:

- здійснювати роботи зі розбирання та складання автомобілів;
- здійснювати кріпильні роботи різьбових з'єднань при технічному обслуговуванні через заміну зношених деталей;
- знімати, складати, встановлювати та розбирати агрегати та прилади електроустаткування;
- здійснювати слюсарну обробку деталей;
- регулювати, ремонтувати, складати та встановлювати складові частини та агрегати середньої складності через заміну деяких частин та деталей;
- виконувати роботи на автомобілях з розбирання та діагностування;
- встановлювати і ремонтувати і складові одиниці і складні агрегати.

Реалізація компетентнісної парадигми в закладах професійної (професійно-технічної) освіти змінює концепцію підготовки фахівців у розвинених європейських країнах, були внесені суттєві зміни в завдання та цілі діяльності освітніх установ. Однак у педагогічній практиці виникла протиріччя між рівнем професійних здатностей майбутніх випускників професійних (професійно-технічних) закладів освіти, особисто майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів, та вимогами сьогоденного ринку праці, виробництва в цілому до кваліфікації робітничих кадрів, їх готовності до рішення складних виробничих ситуацій.

Необхідно відзначити, що в контексті європейської інтеграції, Україна має також орієнтуватися на нові економічні моделі розвитку суспільства. Природно, що перед вітчизняною професійною (професійно-технічною) освітою постають нові виклики, які потребують конструктивних і дієвих рішень уже сьогодні. Цілком слушно В. Кремень наголошує, що оновлене розуміння смислу професійної освіти важливе в контексті особистісно-розвивального підходу (як здобуток особистості, засобі її самореалізації, побудови професійної кар'єри).

Компетентнісний підхід полягає в зміщенні уваги з накопичування нормативно-встановлених знань, умінь і навичок, до процесу росту в здобувачів освіти здатності практично діяти, застосовуючи знання та довід навчальної діяльності, як інструмент для вирішення життєвих проблем [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Для гарантування високого рівня професійної (професійно-технічної) освіти, на думку науковців, необхідно зробити комплексні системні завдання на державному рівні [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

- осучаснити технічну та матеріальну базу закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- розробити державні стандарти професійно-технічної освіти, що ґрунтуються на компетентнісному підході;
- визначити й реалізувати ефективні механізми інформатизації професійної (професійно-технічної) освіти, гарантування доступу до всесвітніх інформаційних ресурсів, розроблення педагогічних програмних засобів;
- підготувати новітні підручники, навчальні посібники, енциклопедичні, довідникові, тощо;
- удосконалити систему підвищення кваліфікації, підготовки та перепідготовки педагогічних співробітників, їх стажування в умовах виробництва;
- адаптувати й вивчити досвід європейських держав щодо використання стандартів якості професійно-технічної освіти;

- розробити критерії оцінювання якості професійно-технічної освіти, заснувати інституції незалежної кваліфікаційної атестації;
- створити розгалужену систему грантової підтримки дослідницьких та освітніх інноваційних проєктів;
- реалізувати й розробити спільні міжнародні проєкти із питань ефективності та забезпечення якості професійно-технічної освіти;
- здійснити наукові дослідження в галузі методики та теорії професійної освіти.

За результатами нашого дослідження маємо стверджувати, що цілеспрямований процес процвітання професійної компетентності за допомогою втілювання компетентнісного підходу в процесі професійної підготовки пов'язаний **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

а) з певним змістом і процесуальним структуруванням і заповненням змісту навчання для гарантування цілісності, внутрішньо предметної та міжпредметної об'єднання літературного знання, корисне об'єднування варіативності інформації, її фундаментальності та контекстності;

б) з реалізації та вибору продуктивних методів і форм організації діяльності учнів із системного оволодіння соціальними та професійними знаннями, їх свідомого творчого застосування, соціальної поведінки, оволодіння навичками професійної роботи, професійного та соціального спілкування;

в) з створюванням вигідної педагогічної взаємодії, що сприяє розвитку свідомого ставлення до своєї поведінки та діяльності, збільшення їх освітньої активності тощо.

Кажуть, що компетентнісний підхід направлений на стратегію розвитку національної освіти в Україні, що знаходить своє підтвердження в змісті освітніх галузей, Державних стандартах, критеріях навчальних досягнень із низки предметів, навчальної мети і програми та різних нормативних документів.

1.2. Особливості професійно-практичної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів 3-го розряду

Збільшення високоякісної професійної підготовки майбутніх кваліфікованих працівників обумовлено, короче кажучи, поєднання системи освіти України у всесвітній освітній простір на засадах, визначених Копенгагенською та Болонською деклараціями, а також Стратегією стійкого розвитку «Україна–2020» та потребами сьогоденного ринку праці у фахівцях, індивідуальні якості яких дотримуються національно-культурним і загальнолюдським цінностям в об'єднанні з високим ступенем професійної компетентності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Проаналізувавши теоретичні проблеми дослідження засвідчує, що поширення спектру послуг із ремонту автомобілів та технічного обслуговування пов'язане з економічним піднесенням України, укріплення ринкових взаємовідносин. Вищезазначене актуалізує питання фахово-спрямованої професійної розвитку майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів у професійно-практичній підготовці, як вагомій складовій загальної суспільної практики. Відтак затребуваними є робітники, спроможні максимально швидко й успішно розв'язувати комплексні фахові завдання. Складність новочасних автомобілів, підвищення добротності їх технічного обслуговування потребує від слюсара з ремонту автомобілів не тільки високої кваліфікації, але й самостійності, конкурентної здатності, професійної та соціальної відповідальності, готовності за малий термін результативно здійснювати професійні дії в часто змінюваних умовах. Тому велика роль у роботі практичних обов'язків виконують показники високої психологічної культури та комунікабельності, творчого підходу до діяльності, готовності до швидкого професійного підвищення, здатності до взаємодії та інше [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Очевидним є те, що в нашій країні, яка здійснила європейсько-орієнтований

вибір, відбуваються динамічні трансформації суспільного життя. Поява нової транспортної техніки формує свідоме ставлення педагогічної громадськості до конструктивних змін щодо підготовки слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів. Розвиток інформаційного середовища, складні конструктивні особливості сучасного ходової частини, трансмісії, двигуна все більше потребують робітників з нестандартним розмірковуванням щодо вирішення проблем ремонту й технічного обслуговування машин. З ціллю оволодіння особливостям професійно-практичної підготовки майбутніх слюсарів вважаємо педагогічно доцільним проаналізувати Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти для підготовки робітників з професії «7231 Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» за кваліфікацією 3-го розряду [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**], (Додаток А).

Перш за все зауважимо, що згідно стандарту професійно-практична підготовка відбувається в навчально-виробничих дільницях, лабораторіях, навчальних майстернях, та також на робочих місцях виробництв, на навчальних полігонах. До неї відносять такі компоненти, як «Виробниче навчання» та «Виробнича практика в майстернях і на підприємстві». На неї, відповідно до стандарту навчального плану виділяється – 300 год. з усіх 478 год. фахової підготовки. Зауважимо, що на формування першої компетентності - СРКТЗ-3.1. Робота над технічним обслуговуванням вантажних автомобілів та спеціальних, легкових автомобілів, дизельних та газобалонних , автобусів і мікроавтобусів - навчальним планом відводиться 130 год., а на другу - СРКТЗ-3.2. Ремонтвання вантажних автомобілів, в т.ч. спеціальних, дизельних та газобалонних, легкових автомобілів, автобусів і мікроавтобусів – 170 год [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Розглянемо зміст такої компоненти стандарту П(ПТ)О як «Виробниче навчання». Згідно з стандартом навчальної програми цього компонента слюсар з ремонту транспортних засобів 3-го розряду, повинен засвоїти п'ять тем [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 73]:

- Вступ. Безпека праці при виконанні складально-розбиральних робіт 6 год;
- Діагностування несправностей автомобілів 6 год;
- Розбирально-складальні роботи 60 год;
- Технічне обслуговування автомобілів 24 год;
- Ремонт автомобілів 24 год;
- Всього годин: 120 год.

У процесі вивчення першої теми «Вступ. Безпека праці при виконанні розбирально-складальних робіт» майбутні кваліфіковані робітники знайомляться з робочим місцем, лабораторією, знімачами та знаряддями, якими користуються при виконанні складальн-розбиральних робіт, розкривають розклад роботи та правила внутрішнього режиму, ознайомлюються з порядком здавання і отримання пристроїв та інструментів, організацією робочого місця. Велика увага присвячується ознайомленню здобувачів освіти з правилами до безпеки праці на робочому місці, з незагрозливими прийомами налаштування і знімання пристроїв на стендах, з правилами пожежної безпеки, правилами використання знімачами, вимогами до безпеки роботи при використуванні пневматичними і електричними інструментами [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Коли майстри виробничого навчання проводять урок за «Розбирально-складальні роботи» вони навчаються читати інструкційно-технологічні карти складально-розбиральних робіт, навчають правилам використання інструментом, приборами, пристроями, приладами, проводити перевірку якості зроблених робіт.

В процесі уроків з діагностування несправностей автомобілів учні навчаються веденню документації діагностувати технічний стан машин та черговість технологічних процесів, вивчають обладнання, пристрої та інструмент які встосовуються для діагностики технічного стану машини на сучасному виробництві та станціях технічного сервісного обслуговування. Також, вчатьса самоконтролю якості зроблених робіт [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У процесі вивчення технічного обслуговування машини, а ця тема є другою за кількістю виділених на її вивчення годин, майбутні фахівці після проведення інструктажів за змістом занять вивчають спочатку документацією технічного обслуговування (ТО) машин та поочередністю технологічних процесів виконують вправи з контрольного огляду та прослуховування роботи двигунів за допомогою стетоскопу. Вчаться використовувати динамометричний ключ в процесі перевірки кріплення головок блоків циліндрів. Учні вчаться виконувати роботи з технічного обслуговування елементів системи охолодження, її промивання тощо. Обслуговують систему мащення. Очищують паливну систему та її елементи, регулюють привод керування дросельною та повітряною заслінками карбюратора, проводять перевірку та встановлення кількості палива в поплавковій камері карбюратора. Вчаться перевіряти герметичність системи живлення дизельних двигунів, видалення повітря із системи, промивання та заміну фільтрів тонкої та грубої очистки системи живлення дизелів та інших фільтруючих елементів систем **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Ретельно вивчають обслуговування електрообладнання транспортних засобів, окремо вчаться слідкувати за джерелами електричного струму, їх вихідною напругою та струмом, що безпосередньо впливає на якість роботи паливної системи. Ознайомлюються також з обслуговуванням контрольно-вимірювальних приладів, сигналізації і освітлення, додаткового обладнання тощо.

Окремо приділяється увага навчанню проведення ТО ходової частини та рульового керування автомобілів у процесі яких вчаться виконувати заміну втулок реактивних штанг та стабілізаторів поперечної стійкості, ресор, амортизаторів та рідини в ньому, пружин. Також вчаться виконувати демонтаж та монтаж шин, балансування коліс.

Проводять перевірку рульового керування на люфт з встановленням причин його виникнення. Навчаються проводити заміну наконечників рулевих тяг, мастила в системі рульового керування гідروпідсилювача і позбавитися

повітря. Учні, при керуванні майстром, виконують перевірку ходу важеля стоянкової гальмівної системи та регулювання стоянкової гальмівної системи, дію допоміжного гальма.

За п'ятою темою «Ремонт автомобілів» майбутні слюсарі з ремонту засвоюють техніку дотримання робіт в процесі ремонту мотора та його частин (обладнання систем живлення, запалювання, змащення, охолодження). Також, здійснюється навчання практичним навичкам ремонту частин трансмісії, технології виконання ремонту ходової частини та рульового механізму. Останні уроки виробничого навчання присвячені вивченню техніки виконання ремонту основної та допоміжної гальмової системи транспортних засобів.

Якщо, розглядати в контексті професійно-практичної підготовки слюсара з ремонту автомобілів 3-го розряду виробничу практику (загальний обсяг – 194 год) то привертають увагу три її складові [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 77]:

- Інструктаж з охорони праці та пожежної безпеки на підприємстві – на це відводиться 6 год;
- Самостійне виконання слюсарних робіт складністю 3-го розряду – 182 год;
- Кваліфікаційна пробна робота – 6 год;

Вивчення першої темив процесі вступного заняття присвячене ознайомленню учнів з програмою, загальними відомостями про підприємство, з організацією на ньому технологічного процесу та робочого місця. В цей час, учнів вперше ознайомлюють з загальними організаційними вимогами, вимогами до внутрішнього розпорядку і режимом роботи, порядком отримання і здавання інструментів та пристосувань.

Саме в процесі вступного заняття майстер ознайомлює з організацію служби безпеки праці на виробництві, проводить інструктаж з безпеки праці, розкриває планово-організаційні вимоги до безпеки на певних робочих місцях і при дотриманні деяких технологічних операцій, ознайомлює майбутніх фахівців з

основними причинами і видами травматизму на практиці на виробництві та заходами їх попередження тощо.

Найоб'ємнішим етапом виробничої практики це індивідуальне виконання слюсарних робіт складністю 3-го розряду.

На цьому етапі виробничої практики учні самостійно виконують різноманітні слюсарні роботи складністю 3-го розряду з технічного обслуговування машин та ремонту. За програмою практики учні виконують обробку деталей штучно за заводськими кресленнями картами технологічного процесу, технічними умовами і операційними картами точністю обробки в межах 11 та 12-го квалітетів.

В процесі проходження цієї практики учнів навчають застосовувати в роботі передові прийоми і методи роботи новаторів виробництва. Всі роботи виконуються під управлінням слюсаря з високою кваліфікацією з ремонту транспортних, технічного обслуговування та діагностики.

Зауважимо, що відповідно до Державного стандарту зміст виробничої практики опрацьовується у кожному навчальному закладі, враховуючи сучасні виробничі технології, новітнє обладнання та устаткування, матери. Програма проходить погодження з стейкхолдерами-роботодавцями випускників та ухвалюється в утвердженому порядку.

Таким чином, майбутній фахівець з професії слюсар з ремонту транспортних засобів третього розряду повинен після проходження професійно-практичної підготовки відповідати кваліфікаційній характеристиці Стандарту професійної (професійно-технічної) освіти [Ошибка! Источник ссылки не найден., с 14]. Тобто, випускник має вміти здійснювати роботи з складання, ремонту, легкових автомобілів і вантажних, розбирання автомобілів. Майбутній фахівець здатен знаходити та виправляти несправності у роботі основних, складових частин, механізмів та агрегатів машин. Також, повинен проводити випробовування, регулювання, ремонт й складання агрегатів та складових частин середньої складності через заміну окремих деталей. Випускник здатен здійснювати кріпильні роботи різьбових з'єднань під час ТО з заміною

пошкоджених та вибракуваних деталей. Загалом здатен ремонтувати та встановлювати складні агрегати та механізми під керівництвом більш кваліфікаційного слюсаря.

1.3. Педагогічні умови формування професійної компетентності в процесі професійно-практичної підготовки слюсарів з ремонту транспортних засобів

З-поміж провідних актуальних тенденцій професійної (професійно-технічної) освіти дослідники виокремлюють такі: неперервність, широкодоступність, орієнтація на досягнення потреб та інтересів особистості, індивідуально-розвивальний характер, акцентуацію виховної складової освітніх процесів. Відтак плавно сформувався новий, індивідуально орієнтований вид освіти, який повністю задовільняє життєві, культурні, духовні, освітні потреби кожного здобувача освіти оскільки уможливорює максимальну свободу у виборі змісту й способів здобуття освіти. У наукових розвідках обґрунтовано, що становлення особистості відбувається під впливом певних факторів, які важливо враховувати у процесі професійної підготовки майбутніх робітників та перш за все, для з'ясування педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Для виявлення найбільш потрібних та адекватних педагогічних умов професійно-практичної підготовки у закладах професійної (професійно-технічної) освіти майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів ми проаналізували дисертаційні дослідження вітчизняних учених, присвячених цій проблемі. Серед наукових робіт потрібно виділити роботу О. Дубініної **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**, в якій з'ясовано педагогічні умови навчання зосереджені в професійно-технічній освіті майбутніх механіків як сукупність дидактичних принципів: навчання на рівні технічних та сучасних

транспортних засобів, виховання та навчання на основі виробничої праці, на основі нових методів праці, послідовність, доступність, науковість у навчанні, поетапність навчання, наочність в процесі навчання, перенесення вмінь та навичок, оперативність знань, активність та обізнаність учнів при управлінні майстра виробничого навчання.

Такий підхід до пояснення педагогічних умов авторка аргументує тим, що майбутні кваліфіковані робітники освоюють основи професійної майстерності та необхідний професійний досвід в процесі виробничого навчання. Через це, на її переконання, «з метою кращого вирішення завдань з професійно-практичної підготовки майбутніх автослюсарів визначення змісту, засобів, методів, форм навчання, як наслідок має відбуватися до основних дидактичних принципів» **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

У науковій праці Д. Гоменюка **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]** виокремлюються ці педагогічні умови підготовки кваліфікованих робітників для автосервісу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти: проектування схеми підготовки майбутніх кваліфікованих працівників ремонтників до професійної роботи; вибирання та складання відповідно до змісту теперішнього ринку праці; педагогічний товариство професійного самоствердження завтрішніх кваліфікованих працівників автосервісу в професійно-технічних навчальних закладах; розробка технічної атмосфери в професійно-технічному навчальному закладі **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**. Слід відзначити, що у визначенні цих педагогічних умов науковець виходив з аналізу сучасного стану підготовки кваліфікованих робітників для ремонтних сервісів в професійно-технічних навчальних закладах, за оцінюванням якого було визначено, що «рівень її науково-методичного, матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення не сприяє досягненню відповідності випускників вимогам ринку робочої сили тому, що не забезпечує можливість оволодіння ними інтегрованими професіями, інноваційними виробничими технологіями, практичними навичками роботи на сучасному обладнанні, не сприяє формуванню в них професійної мобільності, суб'єктності, конкурентоспроможності й здатності задовольняти

замовлення працедавців. Підтвердженням цьому є переважаючі припустимий і критичний рівні розвитку завтрашніх фахівців до професійної роботи у ремонтній сфері, виявлені у ході констатувального етапу дослідження» [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

На наш погляд, ліквідування цих недоліків потребує певних змін у кожній ланці навчально-виховного процесу, а отже, мобілізації всіх ресурсів закладу професійної (професійно-технічної) освіти і контролю з боку керівного персоналу. Тому цілком слушною є така педагогічна умова, як проектування майбутньої підготовки кваліфікованих працівників ремонтних сервісів до професійної роботи, що узагальнює в собі всі педагогічні умови, виокремлені в науковій праці. Автор визначає її як схематичне відображення: «розгорнутого у часі педагогічного процесу, що проектується відповідно до громадського замовлення народу і соціальних сподівань людини, підпорядковується цілі сформованості конкурентноспроможного працівника для ремонтного сервісу».

Серед актуальних тенденцій професійної освіти дослідники виділяють такі: масовість, неперервність, орієнтованість на уподобань індивідуальності і задоволення необхідності, індивідуально-розвивальний характер. Тепер поволі формується новий, індивідуально-орієнтований тип освіти, що гарантує повноцінне задоволення культурних, освітніх, життєвих, духовних потреб кожного студента, оскільки уможлиблює найвищу свободу у виборі змісту й способів здобуття освіти. В наукових розвідках аргументовано, що становлення особистості здійснюється під впливом певних факторів.

Отже до цього існує об'єктивна необхідність висвітлити поняття «педагогічна умова», в психолого-педагогічній, словникової і енциклопедичної літератури. Згідно з психолого-педагогічними дослідженнями, педагогічні умови слід усвідомлювати, як обставини, що уможливають цілісність виконання функцій освітніх процесів професійної підготовки спеціалістів, що залежать від активності студентів чи групи людей, на думку С. Висотського: «поєднання потенціальних можливостей сутності навчання, створення для засобів їх здійснення, методів, за яких задовільняється успішне вирішення даного

педагогічного завдання [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 92].

Науково важлива, є позиція Л. Виготського щодо суті терміну «умови». Психолог доказав, що умови – це певні об'єктивних можливості сутністю навчання, організаційних засобів, методів їх застосування, за яких гарантується вдале вирішення цього педагогічного завдання. У такому контексті умови постають, як динамічний регулятор педагогічних, психологічних, особистісних та інформаційних факторів навчання [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

На думку О. Пэхоти термін педагогічні умови – це система, що інтегрує певні методи, норми, реальні ситуації, матеріальні умови, створені суб'єктивно чи об'єктивно для забезпечення якоїсь педагогічної мети [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 98]. Логічним та науково вагомим вважаємо міркування В. Андрєєва, що педагогічні умови – це результат спрямований на відбір, застосування і конструювання методів, елементів змісту, організаційних форм навчання для придбання цілей. У дослідницькому пошуку враховуємо напрацювання Л. Качалової [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**] щодо тлумачення суті педагогічних умов в декількох аспектах.

Дослідники виокремлюють педагогічні умови, як перший фактор продуктивної навчально-пізнавальної роботи, комфортне педагогічне середовище і сукупність заходів у навчально-виховному процесі. Ю. Бабанський педагогічні умови розуміє, як «обставини, в якому компоненти освітнього процесу рекомендовані в найкращій взаємодії, що дає можливість майстру плідно працювати, керувати освітнім процесом, а тим, хто вчиться успішно працювати, керувати» [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Засади методологічного поняття «педагогічні умови» досліджував А. Литвин. На основі вивчення наукової літератури, практики використання освітніх інновацій у навчальних закладах він прийшов висновку, що «педагогічні умови – це комплекс спеціально спланованих генеральних (стрижневих, системотвірних) чинників впливу на зовнішні та внутрішні фактори навчально-виховного процесу та особистісні параметри його учасників, які підтримують цілісність виховання та навчання в інформаційно-освітньому сфері навчального закладу відповідно до

вимог громадян [Ошибка! Источник ссылки не найден.]. Їх реалізація сприяє всебічному гармонійному розвитку кожної особистості, виявленню її творчих задатків, зважання потреб і формування загальнолюдських і професійно вагомих якостей, головних кваліфікацій, базових, загальних і професійних компетентностей» [Ошибка! Источник ссылки не найден.]. Дослідник розглянув загальнонаукове та психолого-педагогічне підґрунтя цього концепту, запропонував типологію за низкою показників та критеріїв.

Так, наприклад, показником критерію «ступінь вирішення проблеми» є доцільність, за яким учений поділяє педагогічні умови на типи: необхідні та достатні, необхідні та недостатні, надлишкові та інші. Однак А. Литвин наголошує: «запропонована ним класифікація педагогічних умов недосконала, але вона дає змогу «зорієнтуватися практично в усьому діапазоні розповсюджених у науковій літературі варіацій трактування та застосування цього поняття» [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 40]. Вивчення досвіду з створення і виявлення педагогічних умов дало можливість науковцю підсумувати процеси у формулюванні їх педагогами-практиками, а саме: розроблення, супровід, забезпечення, підтримка, та ін. Водночас дослідник наголошує на існуванні в дослідженнях «спроб викладання педагогічних умов у формі правил або принципів» [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

У словниковій літературі знаходимо, що термін «умови» тлумачиться як: «правила, що встановлені чи існують в тій чи іншій сфері роботи, життя, які забезпечують оптимальну роботу чого-небудь; правила, вимоги дотримання яких забезпечує що-небудь» [Ошибка! Источник ссылки не найден.]. Якщо ж у наступному дослідженні розглядати умови як правила, дотримання яких забезпечує результативність професійно-практичної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів, то слід звернутись до дефініції цього концепту з позицій педагогічної науки. Зокрема, А. Кузьмінський поняття «правила» тлумачить що: «регулятивні твердження по приводу конкретних дій здобувачів освіти та майстрів з метою використання вимог певних принципів, особливі практичні вимоги, які ґрунтуються насамперед на логіці

навчального процесу» [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 222].

Водночас слід помітити, що професійна підготовка майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів сьогодні відбувається в умовах процесу росту інформаційного суспільства, яке називають суспільством знань та економікою знань. Йдеться про інформаційно-технологічну революцію на основі розвитку нових комунікаційних і інформаційних методи, які, в свою чергу, внесли суттєві зміни в сучасну культуру, сфери науки і техніки [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Визначаючи сутність педагогічних умов, зазначимо, що вони формуються викладачами, а фактори існують об'єктивно, само собою від діяльності. Тому педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх слюсарів будемо розглядати через фактори. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів:

1. Використання інтерактивних методів навчання, що задовільнить як створення особистісно-орієнтованих взаємовідносин між учнем та майстром, так і підвищить мотивацію та професійну орієнтацію студентів, посилить практичну направленість освітнього процесу.

Здобувачі освіти повинні вміти продумувати одержану інформацію, трактувати її, використовувати в певних умовах; разом мислити, усвідомлювати суть речей, вміти пропонувати думку. Саме тому слугують інтерактивні методи. Вони відіграють особливе значення теперешній освіті. В результаті інтерактивних методів здобувач освіти трансформується на суб'єкт повноцінного навчання, від майстра потрібно зрозуміло визначити дидактичну мету, без якої неможливе застосування тієї чи іншої форми навчання. Першість надається у тому, що освоюються всі рівні осягнення – знання, усвідомлення застосування, оцінка. В групах кількість учнів більшає, вони свідомо опановують навчальний матеріал [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

2. Створення сприятливого середовища для професійної діяльності учнів.

Освітнє середовище – основа будь-якого вищого навчального закладу. В йому формуються умови для виховання і формування особистості, захищеності і

задоволення головних потреб всіх учнів освітнього процесу, їхнього професійного розвитку. А також виступає функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими встановлюються тісні різнопланові групові взаємозв'язки, і може розглядатися як модель соціокультурного простіру, в якому відбувається формування особистості **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Професор В. Ягупов вказує, що освітнє середовище є «джерелом набирання індивідуального знань з досвіду, є тим безпристрасним фактором, що ознайомлюєтьсч з його життєвим настановами, індивідуальна спрямованість, характер необхідності, інтересів, зацікавлень, ціннісних орієнтацій, реальну поведінку, процес самореалізації і саморозвтку» **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

3. Забезпечення сучасних дидактичних засобів освітнього процесу.

Система виробничого навчання на сьогоднішній день при ринковій взаємодії, повинна бистро реагувати на переміни потреб виробництва в працівниках певної спеціалізації та кваліфікації, а з іншого – дати учням чи працівникам здатності навчатися залежно від їх інтересів. Вирішити це завдання допомагають нові тренажери (універсальні, комплексні тощо), електронно-обчислювальна техніка" лабораторії, спеціальні майстерні, навчальні науково-виробничі комплекси, які дають змогу більшою мірою імітувати виробничий процес. Важливо розроблювати такі ситуації, щоб здобувачі освіти мали можливість творчо підійти до розв'язання практичних завдань, самостійно шукати їх оптимальні рішення.

При організації проведення виробничої практики педагогічні працівники готують необхідну документацію – робочі плани по видам практики та інструкційні (технологічні) картки на кожне робоче місце та окремі завдання, графік переміщення. Тому, кожне повинно бути робоче місце забезпечене необхідним обладнанням, інструментом, літературою. Обов'язково на початку практики відбувається інструктаж по техніці безпеки із відміткою у журналі з ТБ.

Однак, виробниче навчання полягає не тільки у виконанні самостійно

студентами тих чи інших дій, операцій. Різні пристрої, інструменти, агрегати матеріали, машини, апарати, також інші, не можуть бути узгодженні їми без мовного пояснення.

Виробнича практика за своєю метою має закріпити і поглибити теоретичні знання учнів, виробити навички дослідницької і практичної роботи, ознайомити із сучасним обладнанням. Вона відбувається на молодших курсах, як правило, в лабораторіях, майстернях, в навчально-дослідних господарствах, на різних навчальних полігонах та інших навчально-допоміжних підрозділах аграрних коледжів. Завданням виробничої практики є інформувати учнів зі специфікою майбутньої професії, здобуття перших професійних умінь і навичок із загально-професійних та технологічних дисциплін, неодмінно є оволодіння робітничою професією – слюсар-ремонтник **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Практика на виробництві – це практичні навички, знання яких зводяться до нуля без якого теоретичної інформації. Люди давно знайшло найефективніший процес навчання: знання постають знаннями в абсолютному значенні цього слова тоді, коли вони мають практичний взаємозв'язок з роботи і використовуються на власному досвіді. Специфікою теперішньої освіти є необхідність набуття майбутніми фахівцями практичного досвіду практичної роботи ще в процесі навчання у навчальному закладі. Тому до освітньо-професійної програми технічної підготовки включено цикл практичної підготовки, який передбачає проходження студентами виробничого навчання. Проводиться виробниче навчання з ціллю закріплення отриманих професійних умінь та навичок, опанування сучасною технікою, технологією, інструментами, механізмами, опанування форм організації праці, отримання необхідних практичних навичок якісного та самостійного виконання робіт **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

На мою думку, реалізації такі педагогічні умови: використання інтерактивних методів навчання, створення сприятливого середовища для професійної діяльності учнів, забезпечення сучасних дидактичних засобів освітнього процесу що значно покращить професійно практичну підготовку.

Висновки до розділу 1

Розвиток та формування в умовах виробництва професійних здібностей здобувачів освіти на основі використання їхніх теоретичних знань і фахових навичок в різних ситуаціях, характерних майбутній професійній роботі фахівця, здійснюється під час професійно-практична підготовка. Професійно практична підготовка – потрібний компонент професійно-освітньої програми для отримання кваліфікаційного рівня, який має на меті здобуття учнем професійних навичок та вмінь. Якість підготовки майбутнього слюсаря з ремонту колісних транспортних засобів прямо залежить від послідовності та якості проведення уроків виробничого навчання і виробничої практики. Загалом, виробниче навчання відбувається після отримання професійних знань, а виробнича практика після виробничого навчання.

Аналіз змісту спеціальної літератури з педагогіки (В. Кружельний, Я. Болюбош, В. Нагаєв, О. Пантелеймонов, Г. Обушев, І. Труханов), довідникових видань, дозволив дослідити визначення «Урок виробничого навчання» та «Виробнича практика» різними авторами.

Урок виробниче навчання ґрунтується як організаційна форма практичного навчання, що гарантує розв'язання завдань всією групою учнів в навчально-виробничих умовах (навчально-виробничих цехах, навчальних майстернях).

Під час виробничої практики майбутній фахівець готується до самостійного вироблення обов'язків на першій посаді, де він буде робити.

Компетентнісний підхід у закладах професійної (професійно-технічної) освіти розглядався нами, як організація освітнього процесу, в якому метою навчання учнів виступає набуття сукупності професійних компетентностей – оволодіння не лише ЗУН майбутньої технічної діяльності, але й досвідом виконання професійних функцій.

В Україні тему компетентнісної освіти розробляли такі науковці, як: В. Луговий, О. Пометун, О. Локшина, О. Овчарук, Н. Самарук та ін..

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

2.1. Методика формування професійної компетентності на уроках виробничого навчання

За умов динамічного еволюційного прогресу промисловості та галузі обслуговування під високим професіоналізмом фахівців слід розуміти не тільки їхній відповідний кваліфікаційний рівень виконання виробничих операцій, але й сформованість професійно-особистісних якостей, які проявляються в культурі організації праці, технологічній дисциплінованості в процесі відповідальності, виробництва, уміння самостійно відшукати рішення у виробничих ситуаціях. У випускника гарантією соціальної захищеності є його конкурентоспроможність на ринку праці, яка безумовно, ґрунтується на широкій політехнічній основі навчання.

У ході професійно-практичної підготовки пріоритет надається сформуваності професійної компетентності. Основною ціллю формування професійної компетентності під час професійно-практичної підготовки це компонент професійного навчання, з'являються саме навички та уміння, які плавно формуються, за весь початковий період, що обумовлює необхідність в розробці і вирішенні декількох (ієрархії) дидактичних задач, означеної педагогічного планування у підході до здійснення головної мети виробничого навчання здобувачів освіти протягом різного періоду навчального процесу. Це до того ж реалізується і у обиранні форм, методів та послідовних прийомів професійно-практичного навчання [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Головною ціллю професійно-практичної підготовки – це плідотворна робота здобувачів освіти. Участь здобувачів освіти у плідотворній роботі, вагоме місце займає самостійне приймання рішень в різноманітних виробничих

обставинах, встановлюють вимоги до самого рівня їх навчально-виробничої й пізнавальної активності. У професійно (професійно-технічних) навчальних закладах, саме це впливає на організацію, методика, характеристику професійно-практичної підготовки [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Під час тісного контакту теорії і практики в професійно-практичній підготовці, постає необхідність в [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

- 1) погодження у вивченні технічних дисциплін і виробничого навчання, перед тим, як виконувати практичні роботи потрібно спочатку викласти теорію;
- 2) майстер виробничого навчання повинен володіти великим рівнем технічних знань;
- 3) здійснювати тісний взаємозв'язок між дисциплінами у роботі викладачів технічних дисциплін та майстрів виробничого навчання;

Аналіз наукової літератури дає підставу встановити, що для формування професійної компетентності здобувачів освіти професійних (професійно-технічних) навчальних закладів необхідна сукупність педагогічних умов, використання них відповідною методикою має слугувати придбання високого рівня професіоналізму майбутніх випускників. На сьогоднішній день підготовка учнів з професії «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» потребує розвитку. Державі та роботодавцям потрібні фахівці, здатні самостійно вирішувати складних виробничих завдання.

Багато дослідників погоджуються з терміном, що урок виробничого навчання – це організаційна форма, в процесі якої відбувається вирішення одного педагогічного завдання всіма учнями групи в ідентичних навчально-практичних умовах [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Методика проведення виробничого навчання повинна відповідати закономірностям процесу придбання здобувачами освіти виробничо-технічних вмінь, знань та формувати в них практичні навички, здібності, інтереси, правильно виховувати відношення до роботи, дисциплінованості, повагу до виробничого колективу, організованості праці.

Існує дві основні моделі, за якими проводиться навчання в закладах

професійної (професійно-технічної) освіти: традиційна і сучасна. Традиційна включає в себе **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

- триєдину мету уроку;
- план-конспект;
- прийоми навчання, форми, методи;
- типи і види уроків тощо.

Нетрадиційна (сучасна) використовується із використанням сучасних методів й технологій навчання, за яких передбачають диференційований підхід до навчання враховувати інтелектуальну працю здобувача освіти, його підготовленості до навчання й навченості, індивідуальних здібностей.

Більшість педагогічні цінності за останні роки змінилося. Появилися не лише нові цілі, але й сучасні засоби навчання. На сьогоднішній день урок виробничого навчання розглядається, як діяльність здобувача освіти, а не лише як професійна діяльність педагога **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Серед наукової літератури виділяються 4 етапи вимог до теперішнього уроку виробничого навчання **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

- загальні-педагогічні;
- психологічні;
- дидактичні;
- гігієнічні.

Вимоги загально-педагогічні:

- враховувати індивідуальні й вікові особливості учнів;
- перевага здобувачів освіти у організації освітнього процесу;
- формування актуально-емоційної серед навчання;
- орієнтація на процес навчання;
- культура мовлення й педагогічний взаємовідносин;
- зрозуміле пояснення розвивальних та освітніх завдань уроку;
- пізнаття самостійності учнів

2. Психологічні вимоги:

- доброзичливість та вибагливість учня й педагога;
- врахування психологічних рис усіх учнів;
- хороший настрій та психологічний стан майстра;
- психологічних взаємовідносин й педагогічна моральність.

3. Дидактичні вимоги:

- Використання інтерактивних технологій навчання;
- пропорційне розподілення часу уроку;
- забезпечення умов для гарного навчання учнів;
- інтенсифікація, індивідуалізація й диференціація в період навчання;
- взаємозв'язок здобутого і раніше вивченого досвіду здобувача освіти;
- зрозуміле формування всіх навчальних задач та їхніх складових частин, їхня відповідність з виховними та розвиваючими задачами;
- вибирання форм організації, які підтримують максимальну самостійність в навчанні учнів;
- використання кожного дидактичного принципу на занятті;
- організоване закінчення уроку.

4. Гігієнічні вимоги:

- провітрювання;
- гарне освітлення навчального приміщення, майстерні;
- чергування;
- дотримання чіткого теплового режиму;
- застерігання стомлюваності і перевантаженості здобувачів освіти.

Кожний тип уроку виробничого навчання складається із своєї структури.

Під структурою уроку усвідомлюють певну наступність кроків, стадія роботи учнів і майстра, направлена на розв'язання практичних завдань уроку. Комплекс структурних частин зорієнтована на придбання основної цілі уроку в цілому, проте, кожна частина уроку має свій зміст і будову, які визначаються пізнавальними, практичними завданнями на кожному із етапів уроку. На уроках виробничого навчання видрізняють дидактичну та зовнішню структуру. Зовнішня

структура вбирає в себе: вступний інструктаж; основну частину – вправи на самостійну здобувачів освіти і поточне інструктування їхнього майстра; заключний інструктаж. У дидактичній структурі включає: відтворення опанованих знань і досвіду здобувачів освіти; цільову установку на урок; організація початкових дій учнів та відпрацювання новітніх способів дій; використання освоєних дій; проведення підсумків. Дидактична і зовнішня структура тісно сполучені між собою частини, як одна ціла. Всі частини дидактичної структури уроку треба дивитися із позиції роботи учнів та майстра **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Структура уроку виробничого навчання складається із **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**, (Додаток Б):

- Організаційної частини;
- Вступний інструктаж;
- Поточний інструктаж та самостійна робота учнів;
- Заключний інструктаж.

1. Під час організаційної частини, яка триває 5 хвилин, проводиться перевірка учнів, підготовленість їх до заняття й організація їхнього робочого місця.

2. Вступний інструктаж (40 хвилин). Під час нього використовуються таких методи навчання: репродуктивні, проблемні та пояснювально-ілюстративні **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Починається він з повідомлення оголошення нової теми та мети заняття. Далі майстер задає запитання здобувачам освіти для перевірки або актуалізації їхніх знань за матеріалами попереднього уроку.

Наступний крок – викладення нового матеріалу, в процесі якого проводиться поєднання висвітлення і показання трудових прийомів. Застосовуються інструкційні карти, через підтримкою яких аналізується злагодженість виконання вправ. Викладач показує можливі загальні помилки здобувачів освіти, пояснює способи та причини їх виникнення, попередження. В процесі показання виробничих прийомів спочатку викладач демонструє робочий

прийом у робочому темпі, в якому його виконують у виробничому процесі, а далі в зменшує темп із зупинками на деяких трудових діях. Демонстрація супроводжується показом виконанням операцій на станку, схем, інструкційних карт, зразків, плакатів, поясненням і поясненням кожної дії. Після показання виробничих прийомів показуються тренувальні вправи. Великої уваги вимагає пояснення вимог безпеки праці [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Під час завершення вступного інструктажу перевіряється рівень засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу. Шляхом опитування визначають практичне спрямування. Здобувачам освіти рекомендують, наприклад, відтворити прийоми які були показані, ще раз повторити вимоги щодо організації роботи та їхньої безпеки, розробити певні розрахунки, виявити необхідні дані в таблицях. До виконання роботи здобувачі освіти приступають лише тоді, як майстер переконався, що більша їхня кількість зможе успішно посинати її. Якщо учнів не вможі відтворити ці прийоми чи мають багато помилок при виконанні, то показ повторюється, доки всі здобувачі освіти не засвоять потрібний матеріал. Після показу та роз'яснення трудових прийомів перед їх виконанням впроваджуються тренувальні вправи.

3. Поточний інструктаж та самостійна робота (5 годин). В процесі його виконання проводиться комплексні роботи та використовуються такі методи навчання: практичний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий.

Під час основної частини уроку виконуються вправи, які прогнозують розвитку нових способів їх досягнення та застосування основних способів виконання [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Майстер в процесі ознайомлення здобувачів освіти з новими способами виконання прийомів та вправ, проводить колективне та персональне інструктування здобувачів освіти, ще раз роз'яснює і демонструє прийоми.

Велику кількість часу займає робота із документацією. Частини дидактичної структури уроку, яка прив'язана з удосконаленням, розвитку та закріплення здобувачами освіти засвоєних вправ, в роботі майстра ґрунтується на втіленні трудових операцій і організації вправ, управлінні професійно-технічними

процесами. Також майстер намагається забезпечити продуктивність і якість виробничої роботи учнів, стимулює їх до самоконтролю і самостійності у процесі виконанні завдань.

В процесі поточного інструктування відбувається майстром виробничого навчання здебільш особисто у формі основних обходів робочих місць здобувачів освіти.

Перший обхід проходить після вступного інструктажу та розташування учнів по своїм робочим місцям. Майстер перевіряє присутність, до начала роботи чи всі здобувачі освіти почали виконувати до роботи. Якщо ні, що заважає учням почати працю.

Під час другого обходу з'ясовується майстером перевіряє чи охайно організоване робоче місце, дотримання правил охорони праці, інструментів, практичне використання матеріалів, ступінь засвоєння учнями показаних прийомів.

Подальші цільові перевірки проводяться в процесі виконання учнями самостійних вправ. В цей час увагу майстра розташована на роботу кожного з учнів, але особливо на слабких. Майстер виявивши помилки при роботі учня, тоді він запитаннями допомагає йому самостійно шукати свою помилку і знайти шляхи її вирішення. Якщо під час виконанні вправ помилок припускається велика кількість здобувачів освіти групи, майстру потрібно провести ще один колективний інструктаж. Потім він призупиняє працю всіх учнів та проводить додаткові пояснення. Які були допущенні помилки, причини їх виникнення та способи усунення проаналізуються разом із здобувачами освіти. Тому, ще раз показуються і роз'яснюються погано поглинуті учнями трудові прийоми **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

4. У заключному інструктажі (20-30хв) використовуються такі методи: пояснювально-ілюстративні, аналіз, частково-пошуковий.

В заключному інструктажі проводиться підсумкова частина уроку. Заключну частину уроку треба провести так, щоб здобувачі освіти могли запам'ятати нову інформацію, закріпити знання. Під час його проходить аналіз

проведеної роботи.

Майстер проводить аналіз пройденого уроку, вказує учням яких результатів вони досягли, які помилки вони зробили.

Важливо спрямувати здобувачів освіти на подолання можливих помилок і закріплення успіхів у цій роботі. В процесі проведеного підсумкового уроку повинен бути виділений час аналізу роботи здобувачами освіти правил охорони праці.

Оцінення робіт відбувається, з урахуванням якості та термінів виконання. Ці оцінки обов'язково повідомляються **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Використовується також виставлення комбінованих оцінок **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

- 1) за знання теоретичного матеріалу;
- 2) змога використовувати знання в процесі виробничої роботи;
- 3) дотримуватись правильності у виконанні трудових прийомів;
- 4) не порушувати правила охорони праці;
- 5) тримання робочого місця в порядку;
- 6) виконувати самотужки завдання на совість

Вчені заявляють, що комплексне оцінювання виконаної роботи збільшує інтерес здобувачів освіти виконувати завдання.

Для організації виробничого навчання потрібно **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

- 1) присутність плану конспекту уроку та уявлення його мети;
- 2) усвідомлення учнями, про виконувану роботу та нащо вона потрібна;
- 3) наявність робочого обладнання, інструменту та матеріалів;
- 4) завантаження здобувачів освіти робочими завданнями;
- 5) тримання в гарному стані робоче місце;
- 6) виконання вимог безпечної роботи;
- 7) майстер контролює роботу всіх учнів;
- 8) між предметний зв'язок з виробничим навчанням
- 9) удосконалення методів та прийомів виробничого навчання, які

задовольняють високу активізацію пізнавальної й розумової діяльності здобувачів освіти.

У теперешніх ринкових умовах економічного розвитку країни, при яких попит та конкурентно-спроможність в кваліфікованих робітниках велика вага приділяється їх здатності гнучко пристосовуватися до змін вимог ринку праці, здатності швидко засвоювати нову трудові роботу, на перший план виникає задача формування в слухачів, здобувачів освіти професійно (професійно-технічних) навчальних закладів професійної компетентності, яка вимагає в себе окрім технічної підготовленості та професіоналізму такі особистісні риси, як самостійність, можливість робити відповідальні рішення, аналітичне мислення, технологічну мобільність [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Вагомим свідченням компетентності кваліфікованого працівника це його професійна майстерність – великий рівень оволодівати означеним видом професійної роботи, який весь час модернізується і винахідницький підхід у розв’язанні професійних завдань. Головними ознаками (критеріями) засад технічної майстерності стосовно професійно-практичної підготовки є наступні [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

- економічна ефективність трудової діяльності;
- винахідницький підхід до виконання роботи;
- якість дотримання виробничих робіт;
- культура праці;
- професійна самостійність;
- продуктивність праці.

Ці з’ясовані показники засад технологічної майстерності однаково особливі для даної професії і на всіх етапах по трохи формуються професійно-практичної підготовки. Але під час завершального етапу – виробниче навчання і виробнича практика – покращує, сортує та удосконалює здобуті здобувачами освіти професійні знання, уміння, навички, їх можливість до виконання завдань тепершнього підприємства придотриманні вимог Держстандарту України.

Таким чином, головною метою уроків виробничого навчання є навчання

майбутніх фахівців здійснювати основні трудові прийоми, розвивати навички точності і швидкості їх виконання, але й вміти планувати свою роботу.

2.2. Використання інтерактивних методів навчання у процесі виробничого навчання

На сьогоднішній день професійна освіта потребує збільшення особистісної відповідальності майстрів та викладачів професійних (професійно-технічних) закладів освіти у вибиранні методів й форм навчання, створення продуктивної та корисної роботи здобувачів освіти. В умовах інноваційного суспільства важливу роль набуває розвиток робітника, спроможного до саморозвитку, самопізнання, самовдосконалення і винахідливості рішення проблем в професійній діяльності. Отже актуальним постає проблема впровадження у процес виробничого навчання професійних (професійно-технічних) закладів освіти сучасних методів навчання, які дозволять не тільки передавати здобувачам освіти знання, фахові навички та уміння, і будуть позитивно впливати на процес росту особистості майбутнього слюсаря.

Більшість науковців підтримуються такого твердження, методи виробничого навчання – це головні способи діяльності учнів і майстра, за підтримки яких учні отримують знання, уміння і навички, розвивають творчі здібності, фахову майстерність. В методах виробничого навчання є свої риси , які виходять із змісту і особливостей уроку виробничого навчання, крім того і етапи сформованості професійно вагомих якостей учнів та індивідуальних особливостей **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Є різноманітні погляди до класифікації методів, які залежать від вибору виробничого навчання. В процесі практичних робіт на виробничому навчанні переважає така класифікація методів **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

1. за характером пізнавальної діяльності;
2. ознакою джерела інформації;
3. методи активного навчання;

4. проблемно-розвиваючі.

В процесі підготовки до самого уроку виробничого навчання потрібно визначити чіткі межі серед всіх методів навчання: вони один одного доповнюють, переплітаються, формуються у комплексний пакет, комплекс прийомів, через які майстер та здобувачі освіти реалізують поставлені завдання. В усіх методах навчання існують недоліки та переваги.

Нинішній освітній процес повинен забезпечити розвиток здобувача освіти, як цілісної особистості, яка прагне до самопізнання, самовдосконалення, саморозвитку, які потрібні для особистісної співпраці із: населенням, цивілізацією, яка відкрита для сприйняття та оволодіння новим досвідом, здібна на свідомий і одночасно досить важливий вибір у різноманітних повсякденних ситуаціях.

В дидактиці вирішено та реалізовано доволі багато методів і форм активного навчання, їхню різноманітність можна вирізнити, як інтерактивні методи навчання. Поняття «інтерактив» із слова «interact», «inter» - взаємний «act» дія. Інтерактивний метод – процес співпраці через діалог, бесіду з кимось (людиною) [Ошибка! Источник ссылки не найден.]. Наочно показати процес співпраці можна таким чином (рис. 2.2.1):

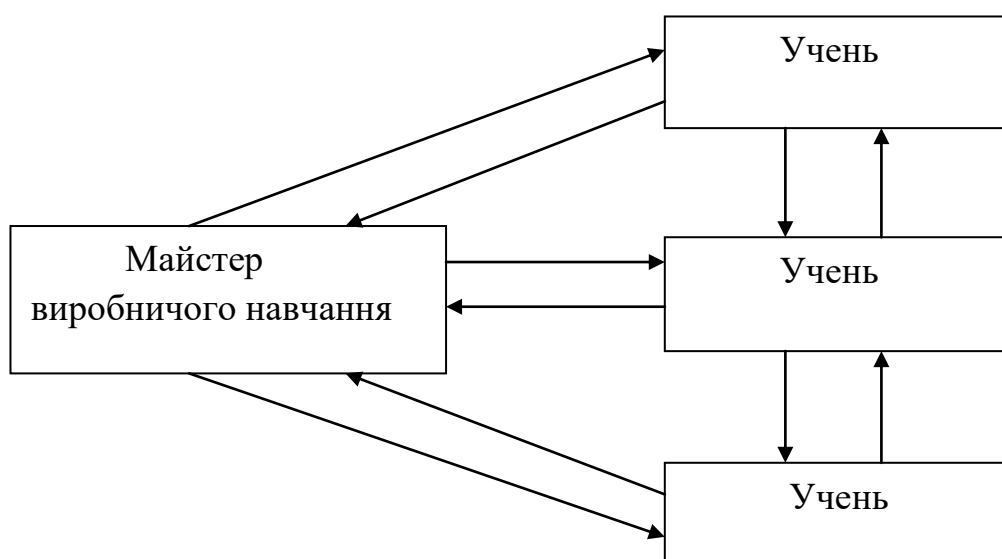

Рис. 2.2.1 Взаємодія майстра виробничого навчання з учнями при використанні інтерактивних методів

Науковці вказують, що інтерактивне навчання – це професійно організаційна форма освітнього процесу, яка має певну мету, створення перспективного умов для пізнавальної роботи, через які всі здобувачі освіти зможуть відчувати свій плідотворність праці, виключення переваги однієї думки над іншою **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Також інтерактивне навчання передбачає спілкування та діалогове навчання. Воно має такі класифікаційні параметри, за **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

- 1) головним фактором розвитку: соціогенне;
- 2) філософським принципом: діалектичне;
- 3) концепцією засвоєння: рефлексивно-асоціативне;
- 4) рівнем застосування: загальнопедагогічне;
- 5) орієнтування на особистісний склад: операційно-інформаційне;
- 6) організаційними формами: альтернативне, класо-урочне;
- 7) типом управління: групове;
- 8) характером змісту: загальноосвітнє;
- 9) підходом до учня: співпраця;
- 10) спрямованістю модернізації: альтернативне;
- 11) домінуючим методом: діалогічне;
- 12) категорією навчаючихся: масове.

Призначення інтерактивного навчання зводиться до усвідомлення цінностей людей та передачі знань. Воно включає в собі такі завдання **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

1. надання опори учасникам навчання;
2. вирішення поведінкових і навчальних завдань.

Іноді викладачі захоплені тільки зовнішніми проявами (завищені оцінки). Часто це дискредитує поняття ділового навчання.

В змісті навчальної роботи не тільки знання, але й способи мислення. Її метою постає діалог не задля співпраця учнів, а для співпраці учнів для виявлення

та реалізування їх особистісних потреб і можливостей. Тому потрібно керуватися цими принципами [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

- 1) співпраця із усіма учасниками начального процесу;
- 2) індивідуалізація програм;
- 3) самоврядування;
- 4) зведеності груп.

Навчатися можна не тільки в училищі. Вони здатні бути також в центрах виробництва, фірмах. Можуть використовуватися технологічні карти, творчі роботи, ігри, дослідницькі проекти [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Тому інтерактивні методи навчання можна розглянути, як певний різновид методів навчання, їхній смисл полягає в творчій співпраці усіх членів освітнього процесу, в цілому як сфера методичної науки, яка дає змогу розкрити стратегію навчання, розробити спосіб їх уводити в освітній процес.

Ми порівняємо особливості методики традиційного та інтерактивного навчання [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**] (таблиця 2.2.1.)

Таблиця 2.2.1

Порівняння традиційного та інтерактивного навчання

Традиційне	Інтерактивне
Організаційні особливості	
<ul style="list-style-type: none"> • постійне робоче місце • спілкування учнів відсутнє • тиша чіткість, • говорить один • упорядкованість 	<ul style="list-style-type: none"> • зміна місць • робочий шум • говорять всі • спілкуються всі • відсутнє
Дидактичні	
<ul style="list-style-type: none"> • співпраця відсутня • засвоєння і застосування розведені • мало самостійності • вивчає професійний педагог • весь матеріал зразу і для всіх 	<ul style="list-style-type: none"> • максимально наближені • співпраця основа навчання • повна самостійність • різний матеріал і різні темпи навчають учні

Розвивальні	
<ul style="list-style-type: none"> • не вміють пояснювати • не вчаться виступати • систематичний характер навчання • усереднення здібностей дітей • учень – об'єкт 	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток педагогічних здібностей • вчаться виступати, розмірковувати, доводити • у відповідності з індивідуальними особливостями • спонтанний характер • учень – суб'єкт + об'єкт
Виховні	
<ul style="list-style-type: none"> • відношення не колективні • кожен працює на себе 	<ul style="list-style-type: none"> • відношення відповідальної залежності: колективні • на себе і на інших

Колективна діяльність здобувачів освіти в процесі ознайомлення, опанувавши знаннями вміннями та навичками вказує на те, що кожний включає в цей процес свій індивідуальний внесок, йде обмін ідеями, знаннями, засобами діяльності. Проходить це в атмосфері взаємопідтримки доброзичливості, яке припускає не лише здобування нових знань, та зростання пізнавальної діяльності і переводить їх на підвищенні форми співпраці.

Якщо використовувати інтерактивне навчання в освіті, то воно буде сприяти успішному здобуттю знань, сформованості вмінь та навичок, виникненню сучасних цінностей та середовища командної роботи, дарує можливість майстру бути лідером учнівського колективу, в змозі перешкоджати домінуванню одного члена освітнього процесу над рештою, прогнозує створення виробничих ситуацій, групове вирішення проблем, застосувати рольові ігри. З рештою воно буде сприяти успішній сформованості вмінь, навичок та цінностей, створення середовища командної роботи та співпраці. В процесі інтерактивного навчання здобувачі освіти навчаються бути демократичними, через контактування з іншими учасниками, приймати обдумані рішення, аналітично мислити [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

В процесі користування інтерактивними методами на уроках виробничого навчання, здобувачі освіти повинні сформулювати головні громадські та пізнавальні уміння, навичків та прикладів поведінки у суспільстві та дозволяють

оволодіти разом теорією й практикою. Тому це дає шанс учням розкрити інтелектуальну характер, ініціативу, розвинути кругозір, логічно думати, визначити та реалізувати індивідуальні особливості. Здобувачі освіти в навчально-виховноиу процесі відшукувати взаємозв'язок серед отриманих і новими знаннями, за допомогу різних засобів сформовують свої думки, приймають правильні рішення, здатні робити «відкриття», вчаться співпрацювати між собою [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Користування інтерактивними методами під час вирішення завдань уроку, дають можливість розвивання пізнавальної діяльності, думки, інтелектуальної ініціативи, навичок взаємодії другими учнями, самостійності.

Користування інтерактивними методами на уроці вносить деякі вимоги що до нього, які утворюють такі частини: заохочування до роботи, виклад матеріалу і очікування результатів, інтерактивна вправа, дати потрібну інформацію, підсумовування і оцінка результатів [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Під час підготовки до викладення на уроці нової теми із користуванням інтерактивних методів навчання, майстру необхідно розумово та творчо працювати [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

- 1) продумати різні шляхи привернення уваги в процесі занятті до дотримання трудових операцій;
- 2) ретельно спроектувати урок: виділити ролі здобувачів освіти, придумати запитання та відповіді, розробити критерії оцінювання ефективності уроку;
- 3) для кращого засвоєння матеріалу, необхідно придумати інтерактивні вправи;
- 4) добре оволодіти матеріалом.

Майстру виробничого навчання потрібно завжди [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

- 1) збільшувати свій кваліфікаційний рівень;
- 2) мати досвід з практичної роботи;

3) думати над постійним удосконаленням та самовдосконаленням якості навчання;

4) уміти встановлювати взаємовідносини із здобувачами освіти;

5) організувати й направляти їх діяльність;

6) володіти глибокою ерудицією.

В процесі уроку використовуватимуться такі інтерактивними методи навчання [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

1) синтез думок;

2) спільна проблема;

3) вінок ідей;

4) інтелектуальне казино.

Використання методу «синтез думок» означає з'єднання думок в одну, під час роботи учні над однією темою. Наприклад: під час уроку учні згуртовуються у невеликі групи, для виконання цього завдання, опишіть будову системи охолодження на аркуші паперу. Коли одна група напише, то передає його в іншу групу, учасники якої дороблюють вирішене завдання. По завершенню роботи складають спільну доповідь про те, що дописали.

Під час застосування методу «спільна проблема» здобувачам освіти дається одна проблема з різним завданнями. Після її розв'язання група висловлює свої ідеї. Майстер перевіряє їхні відповіді, корегує якщо потрібно, робить висновки.

Використання «вінок ідей» застосовується в процесі рішення суперечливих питань, розробка списку ідей. Використовується лише, коли вся група повинна зробити одне на всіх завдання, яке буде включати в собі питання, яке учні презентують по черзі.

Метод «інтелектуальне казино» результативний метод бригадного обмірковування, розв'язання, який викликає інтерес в здобувачів освіти показати своє уявлення і творчість, забезпечується усіма учасниками шляхом вільного висловлювання думок та допомагає шукати рішення з конкретних завдань. Майстер задає проблему, а здобувачі освіти повинні приєднатися до її розв'язання:

- ця проблема записується на дошці;
- всі учасники розглядають проблему, висувають ідеї для її розв'язання;
- здобувач освіти записує на дошці свою ідею;
- якщо їх буде записано в достатній кількості, пропонування припиняється;
- потім ці ідеї аналізують, систематизують, знаходять ті, які зможуть вирішити проблему.

Наприклад: проблемну ситуацію на уроці можна створити з допомогою контрпропозиції: «На двигуні трактора ХТЗ-1224 протікає масло. Потрібно замінити прокладку піддона. Потрібно замінити ущільнюючий сальник». Данні ситуації доцільно використовувати, коли потрібно продемонструвати учням де вони помиляються. Корисно привчати учнів самостійно відшукувати контрпропозиції висловлювань, хибність яких треба довести.

Наприклад, при вивченні теми «Технічне обслуговування системи охолодження двигуна» здобувачам освіти можна дати можливість висловити припущення і розказати причину ситуації, яка виникла: «В розширювальному бачку постійно знижується рівень охолоджувальної рідини і водій змушений весь час доливати її. В чому проблема?».

Під час користування інтерактивними методами в освітньому процесі, потрібно володіти такими правилами [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

- 1) викладач має зрозуміти з яким завданням, ціллю метою він буде застосовувати даний інтерактивний метод та усвідомлювати головні етапи прогнозування й реалізації;
- 2) поважати права на свободу слова, терпеливість під час точки зору учасників навчання;
- 3) дати можливість за власним бажанням поділитися на бригади;
- 4) майстер має пересвідчитися, що здобувачі освіти правильно зрозуміли метод та готові працювати в команді;
- 5) завчасно підготувати потрібний дидактичний матеріал;

б) психологічна готовність учнів: дати само реалізуватися, провести розминку.

Охарактеризувати цю педагогічну технологію можна з допомогою природної активності здобувачів освіти: пізнавальної (корегують, шукають рішення, допомагають один одному), соціальної (перемінюються думками, ставлять запитання), фізичної. Всі ці риси міцно пов'язані з уроком. Важливи для інтерактивного навчання є проведення контролю і обліку [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Намічені правила здатні реалізуватися в процесі виробничого навчання, які допоможуть задіяти вольові якості, почуття, розумову діяльність учнів. Які допоможуть збільшити процент засвоювання навчальний матеріал.

Аналіз літератури що застосування інтерактивних технологій на заняттях, збільшується процент запам'ятовування 74%, коли висловлюються і 84% коли щось роблять [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Покращується не лише запам'ятовування вивченого матеріалу але й використання його в подальшій діяльності. При вживанні інтерактивних методів на уроці, вони допоможуть розвинути уміння наполягати на своєму, іти на компроміс, співробітництво, комунікабельність.

2.3. Формування професійних компетентностей майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів під час практики

Повноправна освіта, незалежить від профілю спеціальності має розвивати повне розуміння про об'єктивну картину світу, вносити потрібний для технологічної діяльності основу, сприяти винахідницькому розвитку людини та безпомилкового вибору своєї траєкторії постійної освіти. Такі вимоги повинні бути дотримані лише за умови фундаментальності професійної (професійно-технічної) освіти.

Сьогодні система підготовки майбутніх фахівців складається з кількох ступенів засвоєння фахових знань [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

Перший ступінь – загальні знання. Під час його ґрунтуються фундаментальні науки.

Другий ступінь – загально-об'єднувальні знання, оволодіння науками, що зближують наукові напрями і є потрібними для кожного фахівця.

Третій ступінь – неповні фахові знання. Цей рівень означає оволодіння методами, задачами та проблемами, навичок для розв'язання фахових задач.

За останні десятиліття частина між часом ознайомлення і рівнем оволодінням знань на будь-якому етапі технічної підготовки, досить упав за рахунок третього ступеня [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

З другого боку, малий рівень знань з природничих предметів в здобувачів освіти середньоосвітніх шкіл використав проблему засвоєння та здобування вивчення, як теоретичних та і технологічних знань у професійних (професійно-технічних) навчальних закладах складною і малоефективною [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Процес розвитку технологічної культури вимагає педагогічної перебудови вищої і середньої педагогічної школи з ціллю виховання цілеспрямованого залучення та майбутнього покоління в технологічне життя суспільства, яке гарно об'єднує в собі психологічну, практичну і навчальну підготовку.

Процес навчання у професійних (професійно-технічних) навчальних закладах – етап освітнього процесу, який проходить упродовж цілого життя.

Професійна підготовка у професійних (професійно-технічних) навчальних закладів повинна реалізовуватись на широкому використанні вже отриманих на недавніх етапах діяльності ЗУН. Навчання має йти на можливості постійного інтегрального і технологічного зростання фахівця в процесі його роботи в професійній сфері. Послідовність у навчанні об'єднує всі етапи постійної професійної освіти і є ціллю забезпечувати планові переходи між деякими частинами навчально-виховного процесу, котрий гарантує систематичність знань і все таки, збільшення якості підготовки спеціалізованих фахівців з ремонту колісних транспортних засобів [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти є тою необхідною ланкою, що об'єднує шкільний курс професійної освіти з навчанням у спеціалізованому закладі. Слід відмітити, що це не можна назвати школою, яка ще не університет. Також важливим моментом є те, що у закладах професійної (професійно-технічної) освіти відбувається навчання випускники базової загально середньої освіти, що дає можливості реалізувати поєднання в одну фундаментальну, спільну та професійні знання учнів [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

При сформуванні наскрізних завдань, навчально-методичних комплексів, навчальних планів тощо, викладачі неодмінно застосовують головні аспекти орієнтовані на індивідуальність здобувача освіти, його технічні вміння та можливість використання їх у подальшому навчанні у ВНЗ та у професійній життєдіяльності. Цей підхід до питання послідовності освіти уможливорює реалізувати і впровадити компетентнісний підхід до головних запитань щодо розвитку майбутнього фахівця. Маємо приділити вагому увагу питанню професійно-практичної підготовки здобувачів освіти. Вони мають бути всесторонньо підготовлені та застосовуватися, як знання ґрунтовної підготовки, розвивлюватися практичну підготовку, як ту важливу частину, яка зв'язує здобуті теоретичні набуття з можливістю запровадити майбутнє навчання чи професійної діяльності [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Професійно-практична підготовка здобувачів освіти у професійних (професійно-технічних) навчальних закладів механізованого профілю є невіддільним елементом процесу підготовки спеціалістів, передбаченого навчальним планом спеціальності. Ціллю виробничої практики є зміцнити теоретичні знання, здобутих в процесі навчання, оволодіння учнями сьогоднішніми формами, методами організації роботи в сфері їх майбутньої спеціальності [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Основа виробничої практики зі спеціальності «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» - активна, самостійна діяльність учня на підприємстві; розвиток, в середовищі виробництва, його професійних здібностей на основі

застосування ним своїх ЗУН, одержаних в процесі теоретичного і виробничого навчання, в багатогранних ситуаціях, характерних майбутній професійній роботі спеціаліста. Тому виробнича практика завжди починається з ознайомленням учнів із структурою основних баз практики. При виборі підприємства для практики з'ясовуються сучасні виробництва всіх форм власності, які використовують передові методи і форми організації виробничої діяльності, впроваджують новітні обладнання. З базами практики за здалегідь заключають договори. Учням також надається можливість самостійно підбирати бази практики і прогнозування їх для майбутнього використання та працевлаштування. Перед направленням на практику учні ознайомлюються з робочою програмою практики, абсолютним планом її виконання, формою і порядком ведення звітної документації. З учнями проводиться інструктаж з техніки безпеки під час проходження практики як у навчальному закладі так і на базі практики **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Після завершення виробничої практики здобувачі освіти подають всю необхідну документацію по проходженню практики, характеристику від підприємства про якість відпрацювання та засвоєння ними програмних завдань.

Керівництво виробничою практикою здійснює контроль та аналіз діяльності практикантів, допомагають надаючи консультації, оцінюють роботу.

В процесі виробничої практики практиканти отримують нові ЗУН, в основному з рішень реальних завдань, тому їхня робота на штатних посадах оплачується. За наявності вакантних місць, учнів можуть взяти на робітничі посади, якщо їхня робота буде відповідати вимогам практики, при цьому не менше 49,99% часу зводиться до загально-професійної підготовки за її програмою. Кількість робочого часу здобувачів освіти в процесі проходження виробничої практики у році від 16 до 18 років – не більше 36 годин в неділю, у році від 18 років і старше – не більше 40 годин в неділю. Здобувачі освіти в процесі практики здатні залучатися керівництвом підприємства для давання допомоги базі практики. Ця робота має бути цілеспрямованою, її характер строго

дотримуватись профілю навчання і по часу тривалості не заважати роботі над навчальними завданнями [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

В цілому, організація праця зучнів в процесі практики проходить поетапно і включає підготовчо-організаційний, ознайомлювальний, активно-продуктовий та заключний етапи [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

Підготовчо-організаційний етап включає в себе кілька важливих елементів, які зводяться до наступного:

А) пошук та укладання з базою підприємства договору на проведення практики;

Б) загальна інструктивна нарада – настановча конференція, яка проводиться адміністрацією, цикловою комісією, керівниками практики. На цих нарадах учні знайомляться з метою і завданнями практики, які потрібно зробити під час проходження;

В) інструктаж в підрозділі підприємства, де учні проходять практику. Він проводиться працівниками підприємства, призначеними керівниками практики.

Г) розпланування учнями своєї роботи. На підставі програмних завдань практикант складає календарний план, підтверджений, як керівником навчального закладу, так і керівником підприємства, що включає в себе всі види робіт із зазначенням термінів їх завершення.

Безпосередньо робота практиканта зазвичай починається з *ознайомлення* з ділянкою, де він проходить практику. У цей період він вивчає виробництво в цілому, передові технології праці, організацію роботи ремонтних робіт.

Активно-продуктивний період виробничої практики, тобто час, в процесі якого здобувач освіти виконує основні функції практиканта, є найбільш тривалим і, в той же час, найбільш відповідальним. Саме в цей період формуються практичні вміння та навички, виробляються і з'являються професійні, організаторські та творчі здібності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Для учня який проходить практику – це найважливіший етап в плані можливості адаптації до реалій трудової діяльності. Він приходить на підприємство з надією зробити конкретну роботу через це відчутти себе значущим

в колективі, застосувати свої знання, розкрити індивідуальні здібності в конкретній справі. Від учня в процесі практики потрібне виконання своїх обов'язків з великим відчуттям відповідальності і необхідним старанністю, що сприяє як найшвидшій адаптації в справжніх умовах виробництва.

Важливо помітити, що швидкість адаптації най тісно зв'язана з широтою ЗУН. Вироблення професійних умінь і навичок ґрунтується, головним чином, на вивченні і засвоєнні наявного виробничого досвіду, передових методів праці та форм його організації. З цієї причини учням рекомендується ретельно придивлятися до того, як працюють новатори виробництва, майстри свого діла, якими шляхами вони прагнуть високих виробничих показників, з тим, щоб отримати все найкраще.

Як елемент самоконтролю, протягом всієї практики здобувач освіти має вести кожного дня коротко фіксування зміст виконаної роботи і вносять свої враження та зауваження щоденник. При підведенні підсумків практики ці записи будуть враховуватися. Також використовуються для написання звітів з практики.

Завершальний етап практики полягає в самоконтрольній функції учня. Незадовго до кінця практики учень повинен уважно проаналізувати свій календарний план і перевірити, чи виконано все заплановане. При необхідності звертати увагу на неточності, щоб все передбачене програмою практики було виконано. Письмові звіти та додані до них матеріали звітної документації, структура і зміст яких встановлюється відповідно до програми та мають бути підготовлені до кінця практики для оцінювання **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Завершується практика зазвичай проведенням підсумкової конференції, до якої долучаються учні, майстри, викладачі та керівники практики. Іноді на ці конференції приглашаються фахівці виробництва або майбутні роботодавці.

Оцінка виставляється учню з урахуванням якості виробничої роботи та відгуками керівників організації, де проходила практика, ступеня прояву ініціативи і самостійності, творчого характеру праці практиканта, його участі в житті виробничого колективу. Учень здає по практиці диференційований залік,

який найчастіше протікає у формі захисту представленого звіту в письмовому та презентаційному вигляді в навчальному закладі. Враховуються також якість захисту та відповідей на поставлені при його захисті запитання.

За якість організації проходження учнями практики на БП відповідає керівник підприємства. Для практикантів наказом по базі практики призначається керівник практики від підприємства. Керівник практики знайомить учнів з діяльністю підрозділу, в якому учень проходить практику та службовою ієрархією всередині підрозділу; принципами та нормами за якими воно працює; діяльністю підприємства; історією підприємства **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Щоденно, в процесі проходження виробничої практики, учень працює відповідно до її робочої програми, строго дотримуючись календарно-тематичного плану виробничої практики.

На початку кожного робочого дня керівник практики від підприємства **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

- 1) Ознайомлюється з завданням програми для роботи;
- 2) Перевіряє теоретичну підготовку учня з питань програми;
- 3) Встановлює ступінь володіння учнем практичними навичками і вміннями;
- 4) Надає учневі фахові вказівки та поради щодо виконання облікових робіт за матеріалом завдання практики.

Заняття з керівником практики від підприємства мають розкривати здобувачам освіти перспективи подальшого розвитку спеціальності і підготувати їх до подальшого навчання у вищих навчальних закладах.

Наприкінці кожного робочого дня керівник практики від підприємства **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

- 1). Перевіряє якість і кількість виконаних учнем облікових робіт;
- 2). Вказує практиканту на недоліки та помилки, аналізує причини, через які вони виникли, дає фахові поради;
- 3). Перевіряє записи, зроблені учнем у щоденнику з виробничої практики;

4). Записує в нього свої зауваження та виставляє оцінку за зроблене завдання практики.

На підприємстві практиканти **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

1). Знайомиться з діяльністю підприємства та її результатами, організаційно-виробничими умовами його діяльності, взаємовідносинами між підрозділами підприємства;

2). За тематичним планом практики виконують конкретні ремонтні роботи підприємства (виконання ТО автомобілів, ремонту, діагностики та огляду складних агрегатів і приладів, регулювання

3). За результатами виконання програми практики розробляють звіт, в якому кожен день (у терміни виконання завдань практики) занотовують виконані роботи.

Учні в період практики підпорядковуються правилам внутрішнього трудового розпорядку бази практики, строго дотримуючись правил охорони праці та протипожежної безпеки, обов'язково потрібно пройти інструктажі (вступний і первинний – на кожному новому робочому місці).

Процес виробничої практики представляє сукупність послідовних дій, направлених на досягнення поставленої мети і отримання намічених результатів.

Основними діючими особами виступають **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

1) учень практикант – учень, який проходить практичну підготовку зі спеціальності «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» за програмою, розробленою випускаючою цикловою комісією навчального закладу згідно з навчальним планом;

2) керівник практики від професійних (професійно-технічних) навчальних закладів – викладач випускаючої циклової комісії навчального закладу, який має досвід практичної діяльності і базову освіту за спеціальністю «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів».

3) керівник практики від бази практики – кваліфікований фахівець в галузі механіки, стаж практичної роботи на посаді головного майстра не менше 3 років.

Права учня практиканта [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

- 1). Обирати підприємство для проходження виробничої практики зі спеціальності «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів»;
- 2). Забезпечення підприємством безпечних умов праці та дотримання вимог охорони праці;
- 3). Одержувати консультацію керівників практики;
- 4). Висловлювати пропозиції по приводу удосконалення практичної підготовки учнів.
- 5). Обов'язки практиканта:
- 6). Брати участь у пошуку бази практики;
- 7). Сприяти становленню довірливих взаємовідносин між навчальним закладом і базою практики;
- 8). Отримати до початку практики у керівника практики від професійно (професійно-технічного) навчального закладу та від підприємства;
- 9). Своєчасно з'явитися на підприємство;
- 10). Строго дотримуватись вимог охорони праці, правил трудового розпорядку підприємства, правил техніки безпеки;
- 11). Виконати у визначені терміни графіком програмою виробничої практики, навчального процесу зі спеціальності «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів»;
- 12). Оформити звітну документально по результатах роботи під час практики;
- 13). Подати звіт з виробничої практики в визначений термін на перевірку керівнику практики від професійно (професійно-технічного) навчального закладу;
- 14). Отримати звіт після перевірки, ознайомитися з рецензією викладача, доробити зауваження рецензента;
- 15). Підготувати до захисту (до 5-7 хв.) і змістовну доповідь про якість зроблених під час практики робіт і проведених досліджень.

База підприємства – підприємства, організації, установи і форми власності, на яких учні мають проходити виробничу практику. Базове підприємство для

проведення виробничої практики повинно відповідати наступним вимогам **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

- 1) на момент проходження учнем виробничої практики підприємство має виконувати господарську діяльність і мати необхідні практичні матеріали;
- 2) мати передові технології для ремонтних робіт;
- 3) очолювати підприємство повинна особа з досвідом практичної роботи і повною вищою освітою (з кваліфікаційним рівнем магістрчи спеціаліст).

Перевага приділяється сучасним підприємствам з новітнім обладнанням, які проявляють взаємну зацікавленість у ефективному і якісному проведенні виробничої практики.

Програму виробничої практики, передбачених навчальним планом, здобувачам освіти доцільно робити за матеріалами роботи одного базового підприємства. Керівник практики від навчального закладу, при погодженні бази практики, повинен з'ясувати в здобувача освіти про майбутні плани по приводу подальшого навчання чи працевлаштування. Виробнича практика має бути цілеспрямована на відточування навичок майбутньої практичної роботи випускника. Для організації виробничої практики цей підхід до вибору базового підприємства зі спеціальності слюсар з ремонту колісних транспортних засобів дуже посилить конкурентоспроможність випускників на ринку праці **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Навчальний заклад підписує угоду з керівником базового підприємства по приводу організації виробничої практики та спільній роботі по практичній підготовці майбутніх фахівців. Тривалість дії угоди погоджується договірними сторонами. Тривала співпраця закладів професійної (професійно-технічної) освіти з підприємствами сприяє систематичному поліпшенню якості зроблення учнями програми практики.

Забезпечення сучасною матеріально-технічною базою навчального процесу виробничої практики – складне організаційне педагогічне завдання. Здійснення ефективної практичної підготовки, розвиток у учнів постійного інтересу до своєї професії можливо тільки на базі умілого і раціонального поєднання дидактичних

цілей практики і потреб виробництва. Тільки знання специфіки галузі, розуміння змісту операцій та процесів, володіння професійними вміннями й навичками, користування сучасною технікою та новими інструментами, робить випускника професійного (професійно-технічного) навчального закладу конкурентно-спроможним на сучасному ринку праці **Ошибка! Источник ссылки не найден..**

Практика є одним з важливих видів навчання. Ця форма навчання майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів має взаємозв'язок різних навчальних дисциплін, впроваджений у виробничому процесі. Виробничу практику слід розглядати, як одне ціле зі структурою навчальних програм, підвищення вимог, ускладнення змісту і методів здобутих знань від практики учнів, які отримують освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста. Мета практики повинна відповідати основній меті навчання у навчальному закладі – забезпеченню максимального творчого розвитку здібностей людини, тобто якостей за яких слюсар з ремонту колісних транспортних засобів, не залежить від конкретних умов його діяльності. Сприяти такій меті буде план дидактичних засобів і задач на час практики, який передбачає збільшення його знань [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Діяльність учнів у виробничих умовах повинна бути чітко зрозуміла та спланована викладачем. Якість професійної підготовки слюсара з ремонту колісних транспортних засобів прямо залежить від послідовності проведення виробничої практики, яка слугує отриманню здобувачем освіти достатнього розміру практичних знань, умінь, навиків за спеціальністю. Зміст практики визначається його програмою. Під час виконання програми практики учень повинен набути відповідні освітньо-кваліфікаційні характеристики за фахом професійної компетентності, впевненість у своїх знаннях і вміннях, відчуті професійне зростання [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Таким чином, викладач, який складає зміст виробничої практики, має виходити з тих компетентностей якими повинен володіти учень відповідно до кваліфікаційної характеристики фахівців, яку він може займати після закінчення навчального закладу. Тому компетентісний підхід до організації виробничої

практики буде сприяти не тільки формуванню в учнів вміння орудувати знаннями, а й бути готовим змінюватися й пристосовуватися до нових потреб ринку праці, бисто приймати обґрунтовані рішення, навчатися впродовж всього життя.

Центральне місце у методичному забезпеченні займає наскрізна програма виробничої практики, складання якої є складним і відповідальним процесом. Вона ґрунтується на застосуванні здобувачами освіти своїх теоретичних знань, розвитку та удосконаленні їх фахових навичок та умінь в умовах, характерних майбутній професійній роботі, організовується таким чином, щоб коло умінь, які формуються, потроху розширювалося і послідовно ускладнювалося **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Більшість вченив дають таке означення, що виробнича практика – це процес навчання, змістом якого є формування професійних здібностей та умінь в умовах виробництва. Як вид здобуття знань, виробнича практика передбачає відповідні методи навчання, які описані в програмно-методичних документах, а саме у наскрізній програмі виробничої практики **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Таким чином, наскрізна програма практики – єдиний методичний документ, що регламентує практичну підготовку учнів на протязі усього терміну навчання: визначає організаційні відносини суб'єктів практики і метод її проведення; містить загальні положення та робочі програми для всіх видів практики, передбачених навчальним планом підготовки; забезпечує системність і наступність виробничих практик.

Індивідуальні завдання входять до програми виробничої практики з ціллю здобуття учнем під час практики умінь і навичок індивідуального вирішення складних, особливих, наукових, виробничих та організаційних завдань. Використання одного чи декількох індивідуальних завдань активізує роботу учнів, розширює їх світогляд, підвищують ініціативу і робить проходження практики більш цілеспрямованим і конкретним **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Індивідуальні завдання будуть найбільш дієвими, якщо їх виконання допоможе здобувачам освіти ліквідувати прогалини в знаннях і уміннях та більше підготуватися до майбутньої професійної діяльності. Вирішення цих завдань, краще щоб учень подавав для перевірки в окремій папці одночасно із звітом з виробничої практики. Перевірене індивідуальне завдання повертається і використовується ним в майбутньому при підготовці доповіді чи статті.

Під час виробничої практики учень виконує різні види навчальної роботи: дублює роботу фахівця, виконує індивідуальні завдання, оформлює звіт з практики й публічно захищає його, показуючи набуту професійну компетентність. Публічність захисту полягає у формі його проведення. Доцільно проводити його у формі конференції. Це зобов'язує учня ретельно підготуватися до основних результатів викладання своєї роботи, презентувати розроблені ним заходи щодо поліпшення облікової, аналітичної роботи на базовому підприємстві; сприяє розвитку його ораторської майстерності; демонструє готовність до професійного діалогу [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Під час виробничої практики учні досягають таких компетентностей [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]:

1). Здатність вирішувати комплексні виробничі ситуації, завдання, проблеми у галузі професійної діяльності із ретельним рівнем знань та вмінь винахідницького характеру, достатнім рівнем інтелектуального потенціалу.

2). Змога працювати самостійно, бути самокритичним і критичним. Вміти виявляти особисті шляхи розв'язання проблеми, критично аналізувати і приймати особисті ідеї, проводити аналіз теперішнього стану питань в галузі машинобудування, машиноскладальні роботи. Здатність відстоювати свою власну точку зору.

3). Дослідницькі здатності в області машинобудування. Здатність знанням необхідної кількості інформації по приводу теперішнього стану, напрямків розвитку у сфері машинобудування. Можливість застосовувати найбільш передові інструменти.

4). Гнучкість мислення та адаптивність. Отримання гнучкого мислення, здатність використовувати сукупність знань для розуміння та вирішення складних функціонально-планувальних проблем та завдань, формування аналітичного мислення. Здатність вирішувати та зрозуміти проблему випробувати, відрегулювати, налагодження і під час експлуатації – обслуговувати і ремонтувати.

5). Командна робота і міжособистісні навички. Здатність робити спільно вирішувати та розв'язувати їх у колективній роботі, підтримувати врівноважені стосунки з членами команди, управління та планування часом, володіння навичками дисциплінованості та іншими зацікавленими сторонами.

6). Технологічні здатності. Компетентність в процесі використання сучасних отриманих практичних результатів у сфері машинобудування, програмних продуктів при створенні нових знань, комп'ютерних систем для діагностування, новітніх інформаційних технологій.

7). Здатності до оцінювання. Компетентність у проведенні аналізу різної кількості інформаційних джерел з матеріально-технічної бази, сучасного стану автомобільної галузі, з частинами раціонального обґрунтування отриманих результатів.

8). Інноваційність. Здатність проявляти схильність до теперешніх інноваційних процесів та напрямків застосування отриманих результатів.

9). Організаційні здібності. Здатність розпланувати час роботи під час виконання автослюсарних робіт.

На основі викладеного матеріалу можна сказати, що готовність майбутніх фахівців з ремонту колісних транспортних засобів до професійної діяльності, як складне структурне утворення, інтегральну якість особистості, основними характеристиками якої є позитивні мотиви, теоретичні знання, практичні вміння і навички, професійно вагомій якості особистості. Тому, з одного боку, готовність до професійної життєдіяльності є особистісною характеристикою, оскільки включає інтерес, ставлення до діяльності, цілеспрямованість, наполегливість, відповідальність, ініціативність, рішучість, організованість, самостійність, вміння

помічати свої помилки та прагнення їх виправити, впевненість у своїх силах; а з іншого боку — технічною характеристикою, оскільки включає професійні знання, вміння та навички, виконання практичних завдань на високому професійному рівні з елементами творчості. Необхідною умовою готовності майбутніх фахівців є сформованість професійної компетентності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Підсумовуючи, зазначимо, що під час проходження практики майбутніми слюсарями з ремонту колісних транспортних засобів відбувається поглиблення їхніх знань, умінь та навичок, набуття досвіду роботи, розвиток творчої діяльності, а отже й професійної компетентності.

Висновки розділу 2

Для формування висококваліфікованого робітника, який відповідав би сучасному ринку праці, необхідно за рахунок соціальної та державної підтримки зробити оновлення виробничих майстерень. Це сприятиме збільшенню престижності робітничих професій в суспільстві, тоді зміниться ставлення сучасної молоді до них.

В процесі проходження практики майбутніми слюсарями з ремонту колісних транспортних засобів відбувається поглиблення їхніх знань, умінь та навичок, набуття досвіду роботи, розвиток творчої діяльності, а отже й професійної компетентності.

Необхідною умовою готовності майбутніх фахівців є сформованість професійної компетентності.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СЛЮСАРІВ З РЕМОНТУ КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

3.1. Методика експериментального дослідження

Розвиток сучасної педагогічної науки характеризується постійним впровадженням різних аспектів теоретичних знань, і ця практика поступово розширюється і вдосконалюється. Важливе місце у цьому процесі належить експерименту, який, як один із емпіричних методів дослідження, є науково поставленим досвідом у галузі навчальної, виховної або навчально-виробничої роботи, спостереження досліджуваного педагогічного явища в спеціально створених і контрольованих дослідником умовах.

Педагогічний експеримент орієнтований не на здобуття так званих «нових» знань, а на перевірку та вирішення практичних проблем і завдань. До подібного роду експериментів може бути віднесена, наприклад, експериментальна перевірка цінності та користі методичних рекомендацій щодо поліпшення організації освітнього процесу, підвищення рівня професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців, перевірка ефективності різноманітних практичних та методичних рекомендацій тощо.

Відповідно до цього, на протязі 2020 року в умовах реального навчально-виробничого процесу проводилось дослідно-експериментальна робота в ДПТНЗ Сосницький професійний аграрний ліцей (Чернігівська обл.)

Метою експерименту була перевірка педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх «Слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів» у процесі уроку виробничого навчання.

Дослідження проходило у три етапи (пошуковий, констатувальний, формувальний).

У процесі аналізу професійно-практичної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів з метою збільшення формування

професійної компетентності на пошуковому етапі педагогічного дослідження, нами було виконано наступне: відбір досліджуваної проблеми і визначення мети дослідження; визначення об'єкта і предмета дослідження; формулювання дослідної проблеми.

На другому констатувальному етапі:

- Сформовано експериментальні та контрольні групи.

У третьому формувальному етапі було:

- Проведено формувальний етап експерименту шляхом гарантування визначених нами у першому розділі педагогічних умов через упровадження в практичну підготовку майбутніх фахівців інтерактивних методів навчання, створення ситуації успіху та застосування доцільних засобів навчання;

- Здійснено кількісну, якісну обробку і систематизацію одержаних даних;
- Проаналізовано й узагальнено результати дослідження.

Саму експериментальну роботу з визначення ефективності формування професійної компетентності майбутніх фахівців у процесі виробничого навчання проведено в декілька етапів у відповідності до мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та комунікативного компонентів системи професійно-практичної підготовки.

Для дослідження рівня сформованості мотиваційного компонента професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів ми використали методику «Діагностика особистості на мотивацію до успіху» (Т. Елерс) (Додаток В).

Визначення рівня сформованості когнітивного компонента професійної компетентності майбутніх фахівців здійснювалося в результаті тестування (Додаток Г).

Для дослідження рівня сформованості діяльнісного компонента професійної компетентності використали оцінки і тестові завдання розроблені викладачем.

Для дослідження рівня сформованості комунікативного компонента формування професійної компетентності майбутніх фахівців було здійснено: оцінювання комунікативних і організаторських схильностей (Б. Федоришин, В.

Синявський) (Додаток К), аналіз опитувальників тест «Рівень комунікабельності» В. Ряховського (Додаток З), спостережень.

З метою визначення вхідних даних для подальшого дослідження на констатувальному етапі експериментального дослідження охоплено (ЕГ) 24 учнів та (КГ) 23 учня ДПТНЗ Сосницький професійний аграрний ліцей.

Урок виробничого навчання майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів у КГ відбувалося за традиційною методикою, а в ЕГ – ми висуваємо педагогічних умови.

Розглянемо методику проведення експериментального дослідження.

Реалізація першої педагогічної умови – використання інтерактивних методів навчання: групові обговорення, які проводилися у вигляді інтелектуальне казино, спільна проблема, синтез думок, вінок ідей. Усі ці методи націлені на мотивування учнів до майбутньої професійної діяльності.

При презентації та обговоренні своїх ідей учні використовували метод синтез думок.

При організації роботи на виробничому навчанні поєднувалася навчальна і самостійна робота з групою. По завершенню кожної теми було індивідуальне завдання.

На початку кожної теми подавалися питання з актуалізації знань. Ці питання обговорювалися послідовно при вивченні нового підрозділу теми. Такий підхід готував учнів до обговорення наступних питань та надавав більші можливості діяльності учнів.

Керівник практики активізував роботу студентів шляхом створення проблемних ситуацій з кожного індивідуального завдання. Наприклад, на початку виробничого навчання, коли мова буде йти про властивості моторних масел, можна задати таке проблемне питання: «Водій змінив масло в двигуні. Коли двигун холодний, тиск масла в нормі, коли двигун повністю прогрівається - тиск масла падає. Чому так відбувається?». На таких уроках викладач повинен ставити конкретну і зрозумілу мету, а учень – зрозуміти важливість поставленої задачі і зацікавитися нею. В цьому випадку доцільно використовувати проблемно-

пошуковий метод набуття знань, який припускає самостійне вирішення учнями поставленої проблеми, стимулює активну роботу думки і забезпечує засвоєння знань безпосередньо на уроці, полегшуючи домашню роботу. Або при вивченні теми «Технічне обслуговування системи охолодження двигуна» здобувачам освіти можна запропонувати виразити припущення і пояснити причину ситуації, яка виникла: «В розширювальному бачку постійно знижується рівень охолоджувальної рідини і водій змушений весь час доливати її. В чому проблема?»

Під час формування подібних проблемних ситуацій, що був з високим ефектом на виробничому навчанні повинні брати участь всі учні. За таких умов створиться справжнє конкурентне середовище.

Даний вид уроку виробничого навчання передбачає отримання досвіду ремонтних робіт – формувався завдяки комплексу застосуванню інтерактивних методів навчання, які дозволили учня попрактикуватися.

Типові завдання формували в учнів навички з ремонтних робіт, актуалізували їх знання та сприяли отриманню досвіду на конкретних ситуаціях.

У ділових іграх учні розкривали свій потенціал майбутнього слюсара з ремонту колісних транспортних засобів. Вирішуючи проблемні ситуації, учні набували досвіду з креативної та адекватної поведінки в тій чи іншій ситуації, в них формувалися особисті якості фахівця. У подібних ситуаціях майстер виробничого навчання заохочував та стимулював знаходити різні варіанти вирішення ситуацій з обговоренням їх майбутніх наслідків.

Друга педагогічна умова створення сприятливого середовища для професійної діяльності учнів.

Робота з учнями опирається на використанні у викладанні нових підходів, які переносять увагу на формування технологій розумової праці учнів, а не на накопичення знань. Співпраця майстра і учнів, партнерство на виробничому занятті, спільних процесів пізнання і відкриттів, постійне створення ситуації успіху.

У ході аналізу процесу і результатів формувального етапу експериментального дослідження отримано позитивні зрушення у сформованості професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів у процесі уроку виробничого навчання, котрі навчалися, котрі навчалися в експериментальних групах.

3.2. Результати та аналіз формувального експерименту

Для встановлення середнього бала (СБ) готовності учнів до професійної діяльності позначалася відповідною цифрою 5 бальною системою оцінювання, що необхідно для проведення математичних розрахунків з метою доведення достовірності результатів дослідження (високий рівень – 5 балів, достатній – 4 бали, середній – 3 бали, низький – 2 бали).

Таблиця 3.2.1.

Результати вхідного контролю

Групи і кількість студентів	Цифрові показники за рівнем сформованості професійної компетентності							
	Високий		Достатній		Середній		Низький	
	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%
КГ – 23 студ.	2	8,69	7	30,43	10	43,47	4	17,39

ЕГ – 24 студ.	2	8,33	8	33,33	11	45,83	3	12,5
---------------	---	------	---	-------	----	-------	---	------

Дані представлені в таблиці 3.2.1. показують, що високий рівень сформованості професійної компетентності у (КГ) – 8,69% учнів, а в (ЕГ) – 8,33%; показники достатнього рівня у (КГ) – 30,43% учнів, (ЕГ) – 33,33%; середній рівень (КГ) – 43,47% учнів, (ЕГ) – 45,83%; показники низького рівня (КГ) – 17,39% учнів, (ЕГ) – 12,5% учнів. Як видно з наведених даних основна кількість учнів в обох групах мають середній та достатній рівні сформованості професійних компетентностей.

За рівнями сформованості професійних компетентностей майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів на етапі вхідного контролю, в контрольній та експериментальній групах, кількість учнів розподілилась з різницею, що не перевищує 5% а відповідно є близькими за значеннями. Відповідно ці групи можна вважати однаковими та придатними для проведення експериментального дослідження. Це видно також з відповідного графіку, що представлено на рис. 3.2.1

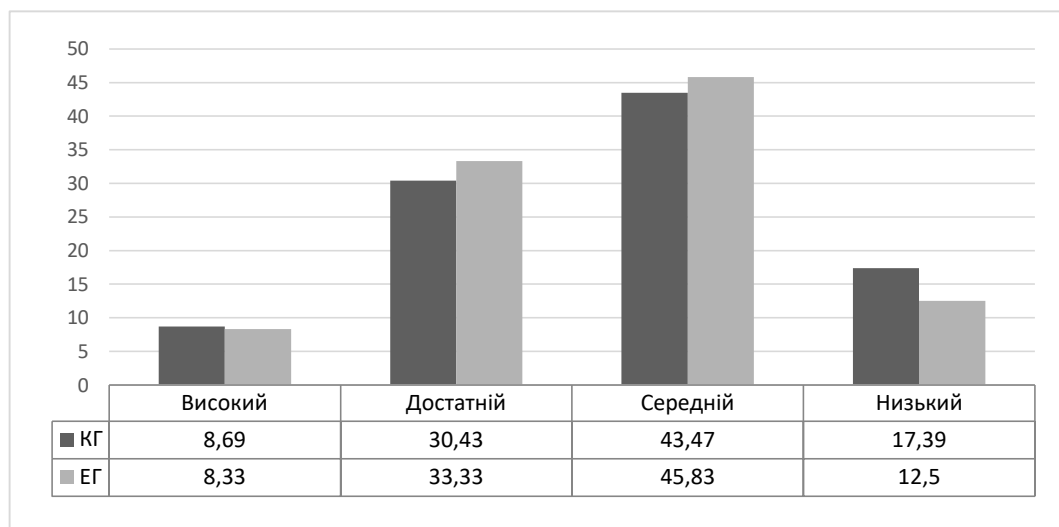

Рис. 3.2.1. Графік рівнів сформованості професійної компетентності

Результати рівнів сформованості компонентів професійних умінь майбутніх фахівців контрольної і експериментальної групи подано в таблиці

Таблиця 3.2.2.

Рівні сформованості компонентів професійних умінь за підсумками формувального експерименту, %

Рівні	Компоненти							
	Мотиваційний		Когнітивний		Діяльнісний		Комунікативний	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Низький	37,4	12,5	30,4	16,6	26,0	16,6	34,7	20,8
Середній	39,8	41,6	43,4	45,8	43,4	50,0	39,1	37,5
Високий	34,7	45,8	26,0	37,5	30,4	33,3	21,7	41,6

Згідно з результатами більша кількість учнів експериментальної групи досягла високого рівня сформованості професійної компетентності.

Таблиця 3.2.3.

Вихідні результати формування професійної компетентності у процесі виробничого навчання

Групи і кількість студентів	Цифрові показники за рівнем сформованості професійної компетентності							
	Високий		Достатній		Середній		Низький	
	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%
КГ – 23 студ.	4	17,39	8	34,78	9	39,43	2	8,69
ЕГ – 24 студ.	9	37,5	8	33,33	7	29,16	0	0,0

Аналіз даних таблиць 3.2.1 та 3.2.3. показують, що:

- За цифровими показниками високого рівня в КГ відбулося зростання кількості учнів з 8,69% до 17,39% (на 8,7%), а в ЕГ – від 8,33% до 37,5% (на 29,17%), що на 20,47% більше, ніж у КГ;
- За показниками достатнього рівня в КГ відбулося зростання кількості учнів з 30,43% до 34,78% (на 4,35%), а в ЕГ – залишилося без змін 33,33%;

- За показниками середнього рівня в обох категоріях груп спостерігалось зменшення учнів: в КГ з 43,47% до 30,43% (на 13,04%), а в ЕГ – з 45,83% до 29,16% (на 16,67%);

- За показниками низького рівня в КГ кількість учнів зменшилась від 17,39% до 8,69% (на 8,7%), а в групі ЕГ від 12,5% до 0,0%, що на 3,8% більше, ніж у КГ.

Таким чином, ми спостерігаємо підвищення кількості учнів по двом рівням – високому та достатньому й відповідного їх зменшення на середньому та низькому рівні, що свідчить про ефективність запропонованих нами інтерактивних методів навчання разом зі створенням ситуації успіху під час уроків виробничого навчання але й може бути обумовлено значним розсіяння учнів між цими рівнями під час оцінки інших критеріїв які можуть стати предметом іншого дослідження.

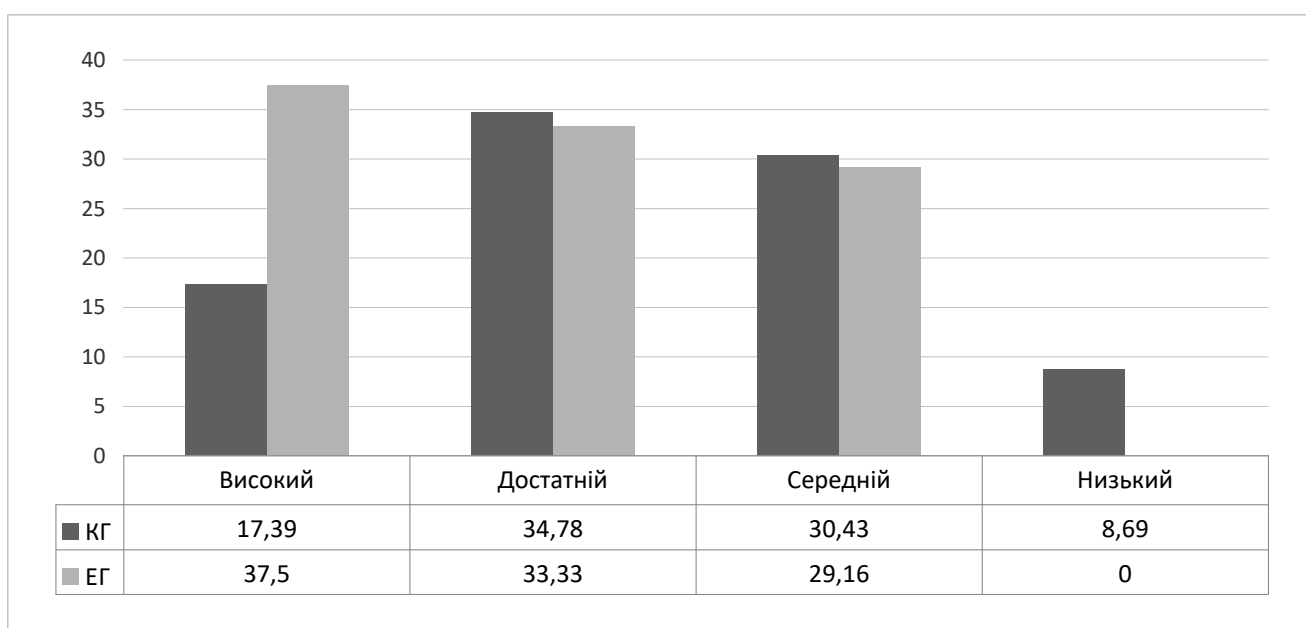

Рис. 3.2.2. Графік рівнів сформованості професійної компетентності

Висновки до розділу 3

Результати цього етапу експерименту засвідчили недостатній рівень сформованості професійної компетентності у майбутніх фахівців і спонукали до

визначення та обґрунтування педагогічних умов формування їх професійних компетентностей у процесі виробничого навчання. Під час вихідного етапу дослідження було з'ясовано, що високий рівень діагностовано в 17,39% учнів КГ і 37,5% учнів ЕГ; достатній рівень мали 34,78% учнів КГ і 33,33% ЕГ; середній рівень має (КГ - 30,43% та ЕГ – 29,16%); низький рівень мали 8,69% учні КГ і 0,0% учнів ЕГ. Кількісний і якісний аналіз отриманих діагностичних даних дав змогу зробити висновки про доцільність упровадження педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів та проведення формувального етапу педагогічного експерименту.

У роботі були запропоновані засоби підвищення професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців, а саме застосування таких педагогічних умов як:

1. Використання інтерактивних методів навчання;
2. Створення сприятливого середовища для професійної діяльності учнів;
3. Забезпечення сучасних дидактичних засобів освітнього процесу.

Доведено, що для забезпечення підготовки конкурентоздатних випускників їхній рівень практичної підготовки має відповідати, насамперед, вимогам кваліфікаційних характеристик первинних посад, які вони можуть обіймати після закінчення навчального закладу.

Проведений експеримент довів дієвість розробленої методики та її ефективність у формуванні професійних компетентностей майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів у процесі професійно-практичної підготовки. До того ж, компетентісно-орієнтований освітній процес передбачає відповідальне ставлення учня до процесу й результатів власного навчання. Дослідження показало, що учні експериментальних груп не лише ефективніше виконують запропоновані ним завдання, визначених програмою, але й більш зацікавлено та відповідально ставляться до матеріалу, який вивчають, виявляють самостійність.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Одержані в ході виконання дослідження результати, реалізовані завдання і мета, уможливили такі загальні висновки:

1). У результаті проведеного аналізу філософських і психолого-педагогічних праць, стану розробленості проблеми в сучасній теорії і методиці професійної освіти доведено актуальність дослідження, здійснено обґрунтування теоретичних засад формування професійної компетентності

Структуру і зміст професійної компетентності слюсарів з ремонту автомобілів конкретизовано взаємозалежними та взаємозумовленими мотиваційно-ціннісним, діяльнісним, організаційним, особистісно-рефлексивним компонентами.

2). На основі вивчення Стандарту професійної (професійно-технічної) освіти майбутній фахівець з професії слюсар з ремонту транспортних засобів, визначено особливості професійно-практичної підготовки. Тобто, випускник має вміти виконувати роботи з складання, ремонту, легкових автомобілів і вантажних, розбирання автомобілів. Майбутній фахівець здатен визначати та усувати несправності у роботі основних, складових частин, механізмів та агрегатів машин. Також, повинен проводити випробовування, регулювання, ремонт й складання агрегатів та складових частин середньої складності через заміну окремих деталей. Випускник здатен виконувати кріпильні роботи різьбових з'єднань під час ТО з заміною пошкоджених та вибракуваних деталей. Загалом здатен ремонтувати та встановлювати складні агрегати та механізми під керівництвом більш кваліфікаційного слюсаря.

3). Визначено педагогічні умови. Зокрема такими педагогічними умовами є: використання інтерактивних методів навчання, створення сприятливого середовища для професійної діяльності учнів, забезпечення сучасних дидактичних засобів освітнього процесу. Реалізація першої педагогічної умови передбачає створення особистісно-орієнтованих взаємовідносин між майстром та учнем, що збільшить мотивацію, професійну орієнтацію учнів та практичну спрямованість

освітнього процесу. Упровадження другої педагогічної умови спрямоване на формування особистості та їхнього професійного розвитку. Реалізація третьої педагогічної умови передбачає оновлення майстерень та інструментів.

4). Розроблено та обґрунтовано методику формування професійної компетентності під час професійно-практичної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту транспортних засобів, яка передбачає реалізацію визначених інтерактивних методів навчання: групові обговорення, які проводилися у вигляді інтелектуальне казино, спільна проблема, синтез думок, вінок ідей. Усі ці методи націлені на мотивування учнів до майбутньої професійної діяльності.

5). Дослідно-експериментальним шляхом перевірено ефективність запропонованої методики формування професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів у процесі проходження уроку виробничого навчання. У результаті формувального впливу відбулися статично значущі зміни в рівнях підготовки учнів контрольних та експериментальних груп. Статистичний аналіз цього експериментального дослідження підтвердив об'єктивність змін, що сталися в рівні сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців.

Порівняльний аналіз емпіричних даних, отриманих в ЕГ та КГ, виявив високу ефективність запропонованої методики впровадження педагогічних умов: а цифровими показниками високого рівня в КГ відбулося зростання кількості учнів з 8,69% до 17,39% (на 8,7%), а в ЕГ – від 8,33% до 37,5% (на 29,17%), що на 20,47% більше, ніж у КГ; у достатнього рівня в КГ відбулося зростання кількості учнів з 30,43% до 34,78% (на 4,35%), а в ЕГ – залишилося без змін 33,33%; середнього рівня в обох категоріях груп спостерігалось зменшення учнів: в КГ з 43,47% до 30,43% (на 13,04%), а в ЕГ – з 45,83% до 29,16% (на 16,67%); низького рівня в КГ кількість учнів зменшилась від 17,39% до 8,69% (на 8,7%), а в групі ЕГ від 12,5% до 0,0%, що на 3,8% більше, ніж у КГ.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Подальшого вивчення та розроблення потребують питання формування та розвитку в учнів мотивації до професійного самовдосконалення і здійснення

дослідницької роботи під час виробничої практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабкіна Т. А., Гнатюк О. В. *Методичні основи розвитку комунікативної компетентності студентів* – Львів: ЛНУ, 2018. – 134 с.
2. Бондаренко Л. *Психологічні аспекти професійної освіти* – К., 2016. – 142 с.
3. Бондаренко П. *Організація навчального процесу у ВНЗ* – Київ: Центр освітніх технологій, 2016. – 204 с.
4. Бурман Л. В. *Дидактичні умови формування діалогічних умінь у студентів вищих навчальних педагогічних закладів* : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Кривий Ріг, 2000. – 21 с.
5. Буряк І. *Психологія навчання у вищій школі* – Київ: Агенція, 2014. – 232 с.
6. Верховна Рада України. *Закон № 38–39, ст. 380 «Про освіту»* (2017, Верес. 05). – [Електронний ресурс]. – Доступно: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
7. Винославська О. В., Бреусенко О. А. *Психологія : навч. посіб.* – К.: Фірма «ІНКОС», 2005. – 352 с.
8. Вища освіта України: стан та проблеми / І. Б. Жилияєв, В. В. Ковтунець, М. В. Сьомкін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України, Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 96 с.
9. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник.* – К., 1997. – 375 с.
10. Грицак І. *Теорія і практика професійної освіти в Україні* – Київ: Вища школа, 2015. – 320 с.
11. Гуменюк С. *Соціально-педагогічна робота у професійній освіті* – К.: Вища школа, 2016. – 240 с.
12. Гуренко О. *Соціально-педагогічна робота в полікультурному суспільстві: навч. посібн.* – Донецька: Ландон-XXI, 2014. – 480 с.

13. Діденко О. *Педагогічні технології професійного навчання* – К.: Центр навчальної літератури, 2016. – 276 с.
14. Дорогих Р. *Моделювання педагогічних ситуацій у процесі формування професійних якостей майбутніх учителів* // Рідна школа, 2006. – № 6. – С. 7–9.
15. Дробязко Ю. І. *Співробітництво викладача і студента в процесі формування комунікативних умінь та навичок* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1058>
16. Зозульов О. В., Левченко М. *Формування омніканальної збутової стратегії підприємства* // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2016. – № 13. – С. 361-368. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_54
17. Іваненко М. *Сучасні методи формування комунікативної компетентності* – Львів, 2017. – 170 с.
18. Ковальчук В. І. *Методика викладання у вищих навчальних закладах: практикум* – Київ: Міленіум, 2017. – 428 с.
19. Ковальчук В. І. *Методичні рекомендації щодо застосування ігрових технологій у навчанні* – Київ: Видавничо-редакційний відділ НУБіП України, 2017. – 56 с.
20. Ковальчук В. І. *Розвиток професійної компетентності та комунікативних умінь у студентів професійної освіти* – Київ, 2018. – 220 с.
21. Ковальчук В. І. *Створення сприятливого навчального середовища. Тренінги* – К., 2011. – 128 с.
22. Ковальчук В. І. *Технологія навчання дорослих на основі особистісно орієнтованого підходу: тренінг – 2-е вид.* – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.
23. Ковальчук В. *Тренінги розвитку комунікативних умінь студентів* – Київ: Школа світ, 2015. – 112 с.
24. Костенко О. *Методичні рекомендації щодо проведення тренінгів у ВНЗ* – Львів, 2017. – 112 с.
25. Коцюбинська Н. *Формування професійної компетентності у студентів ВНЗ* – Львів: СПОЛОМ, 2017. – 184 с.

26. Кравченко О. *Компетентнісний підхід у професійній освіті* – Харків: Прапор, 2016. – 200 с.
27. Литвиненко Н. *Інноваційні технології у професійній освіті* – Київ: Видавництво Ліра, 2016. – 195 с.
28. М. Ушаков *Що таке мультиканальність, омніканальність, крос-канальність, крос-девайс* [Електронний ресурс]. – MARKETER.UA, 2019. – URL: <https://marketer.ua/ua/multichannel-omnichannel-cross-channel-cross-device/>
29. Майбутнє ринку праці: Протиборство тенденцій, які будуть формувати робоче середовище в 2030 році [Електронний ресурс] // PwC Україна, 2017. – Доступно: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/workforce-of-the-future.html>
30. Мельник В. *Інноваційні методи навчання у професійній освіті* – Харків: Основа, 2017. – 198 с.
31. Миронова Н. *Бумери, міленіали, покоління Z – хто це?* URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/02/9/239843/>
32. Павленко С. *Професійна освіта: сучасні тенденції та виклики* – К.: Ліра-К, 2016. – 210 с.
33. Плахотнюк В. *Управління навчальним процесом у ВНЗ* – Київ: Академія, 2015. – 188 с.
34. Професійний стандарт «ППН». URL: <file:///D:/Documents/Downloads/1182%20%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>
35. Розвиток // *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : Перун, 2005.
36. Романенко В. *Мотивація у професійній освіті* – Львів: Світ знань, 2015. – 144 с.
37. Романова І. *Методи розвитку комунікативної компетентності у студентів* – Київ: Абрис, 2017. – 180 с.

38. Савенкова Л. О. *Педагогічне спілкування : навч. посіб.* – К. : КДЕУ, 1997. – 140 с.
39. Савченко Л. *Розвиток професійних компетентностей у студентів ВНЗ* – Харків: Ранок, 2017. – 180 с.
40. Семененко М. *Педагогічна майстерність викладача в професійній освіті* – Харків: Ранок, 2017. – 196 с.
41. Семенюк М. *Готовність до спілкування* // Шкільний світ. – 2002. – 27 (141). – С. 2-3.
42. *Соціолого-педагогічний словник* / за ред. В. В. Радула. – К. : «ЕкОб», 2004.
43. Стець Н. *Коротко про теорію поколінь.* URL: <http://iqholding.com.ua/articles/korotko-pro-teoriyu-pokolin>
44. *Сучасний тлумачний словник української мови : 60 000 слів* / За ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Харків : ШКОЛА, 2009. – 832 с.
45. Функції комунікації. URL: <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/22/8i#2>
46. Хом'як А. П. *Педагогічні технології формування комунікативної компетентності старшокласників у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу* : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2010. – 20 с.
47. Шаповал О. *Психологія професійної діяльності викладача* – Харків: Основа, 2016. – 196 с.
48. Шевченко О. *Методи навчання дорослих: теорія та практика* – К.: Абрис, 2016. – 256 с.
49. Щербак О. І. *Професійно-педагогічна освіта: теорія і практика* : [монографія] / О. І. Щербак ; [за ред. Н. Г. Ничкало]. – К. : Наук світ, 2010. – 279 с.
50. Яцюк Г. *Особливості комунікативної ситуації у телевізійному жанрі ток-шоу* // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. – Іноземна філологія. – 2005. – № 39. – С. 30–32.

Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти

Кваліфікація: Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів 3-го розряду

1. Кваліфікаційна характеристика

Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів 3-го розряду

Завдання та обов'язки. Виконує роботи з розбирання автомобілів. Ремонтує, складає вантажні, легкові автомобілі. Визначає і усуває несправності у роботі складових одиниць та агрегатів автомобілів. Ремонтує, складає, регулює та випробовує складові одиниці та агрегати середньої складності із заміною окремих частин і деталей. Виконує кріпильні роботи відповідальних різьбових з'єднань при технічному обслуговуванні із заміною зношених деталей. Виявляє несправності електроустаткування автомобіля (обриви, окиснення, розтріскування ізоляції проводів). З'єднує та паяє проводи з приладами і агрегатами електроустаткування. Виконує слюсарну обробку деталей по 11-12 квалітетах із застосуванням універсального обладнання. Ремонтує і встановлює складні агрегати і складові одиниці під керівництвом слюсара більш високої кваліфікації.

Повинен знати: конструкцію і призначення складових одиниць та агрегатів автомобілів середньої складності; правила складання автомобілів, способи і прийоми ремонту деталей, складових одиниць, агрегатів і приладів; відповідальні регульовальні і кріпильні роботи; основні властивості металів; призначення термообробки деталей; будову універсальних спеціальних пристосувань і контрольно-вимірювальних приладів середньої складності; систему допусків і посадок, квалітети і параметри шорсткості.

Кваліфікаційні вимоги.

Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів 3-го розряду: повна або базова загальна середня освіта та професійно-технічна освіта без вимог до стажу роботи або повна (базова) загальна середня освіта та професійна підготовка на виробництві. Підвищення кваліфікації та стаж роботи за професією слюсара з ремонту автомобілів 2 розряду - не менше 1 року.

2. Вимоги до освітнього, освітньо-кваліфікаційного рівнів, кваліфікації осіб, які навчатимуться за кваліфікацією: слюсар з ремонту колісних транспортних засобів 3-го розряду

2.1. При продовженні навчання

Повна або базова загальна середня освіта.

2.2. При підвищенні кваліфікації

Освітньо-кваліфікаційний рівень «кваліфікований робітник» за професією Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів 2-го розряду та стаж роботи за професією Слюсар з ремонту автомобілів 2-го розряду - не менше 1 року.

2.3. Після закінчення навчання

Повна або базова загальна середня освіта, професійна (професійно-технічна) освіта або професійна підготовка на виробництві та освітньо-

Продовження додатка А
кваліфікаційний рівень «кваліфікований робітник» за професією Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів 3-го розряду.

3. Типовий навчальний план підготовки кваліфікованих робітників

Професія: Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів

Кваліфікація: слюсар з ремонту колісних транспортних засобів 3-го розряду

Загальний фонд навчального часу – **478 годин**

№ з/п	Напрями підготовки	Кількість годин		
		Всього годин	СРКТЗ-3.1	СРКТЗ-3.2
1	Загально-професійна підготовка*			
2	Професійно-теоретична підготовка	59	26	33
3	Професійно-практична підготовка	300	130	170
4	Консультації	12		
5	Державна кваліфікаційна атестація	7		
6	Загальний обсяг навчального часу (без п.4)	366	156	203

Примітки

1. Кваліфікаційна пробна робота виконується за рахунок часу, відведеного на професійно-практичну підготовку.

2. Години, відведені на консультації, враховуються в загальному фонді навчального часу.

3. *При підвищенні кваліфікації та перепідготовці загальнопрофесійний блок вивчається в обсязі годин та компетентностей, визначених відповідно до результатів вхідного контролю, і додається до годин загального обсягу навчального часу та до годин загального фонду навчального часу (але не більше, ніж 186 годин).

Продовження додатка А

4. Типова програма підготовки за кваліфікацією слюсар з ремонту колісних транспортних засобів 3-розряду (Зміст професійних компетентностей)

СРКТЗ-3.1	Виконання технічного обслуговування вантажних автомобілів, в т.ч. спеціальних, газобалонних та дизельних, легкових автомобілів, мікроавтобусів і автобусів	<p>Знати:</p> <p>конструкцію і призначення складових одиниць та агрегатів автомобілів середньої складності, їх несправності та способи усунення;</p> <p>типові несправності системи електроустаткування, способи їх виявлення та усунення;</p> <p>інструменти для виявлення несправностей електроустаткування;</p> <p>відповідальні регулювальні і кріпильні роботи;</p> <p>відповідальні регулювальні і кріпильні роботи;</p> <p>призначення і відповідність обладнання, інструментів, запасних частин, витратних матеріалів для виконання технічного обслуговування;</p> <p>правила застосування запасних частин, витратних і паливно-мастильних матеріалів.</p> <p>Уміти:</p> <p>виконувати кріпильні роботи відповідальних різьбових з'єднань при технічному обслуговуванні із заміною зношених деталей</p>
СРКТЗ-3.2	Виконання ремонту вантажних автомобілів, в т.ч. спеціальних, газобалонних та дизельних, легкових автомобілів, мікроавтобусів і автобусів	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Знати: ▪ правила складання та розбирання автомобілів; ▪ способи і прийоми ремонту деталей, складових одиниць, агрегатів і приладів; ▪ основні прийоми розбирання, складання, знімання та установлення приладів і агрегатів електроустаткування; ▪ призначення і основні властивості матеріалів, які застосовуються під час ремонту електроустаткування; ▪ основні властивості металів; ▪ засоби захисту від корозії; ▪ будову універсальних спеціальних пристосувань і контрольно-вимірювальних приладів середньої складності; ▪ систему допусків і посадок, якості і параметри шорсткості.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Уміти: ▪ виконувати роботи зі складання та розбирання автомобілів; ▪ розбирати, скласти, зняти та встановлювати прилади і агрегати електроустаткування; ▪ ремонтувати, скласти, регулювати та встановлювати складові одиниці та агрегати середньої складності із заміною окремих частин і деталей; ▪ виконувати слюсарну обробку деталей; ▪ ремонтувати і встановлювати складні агрегати і складові одиниці; ▪ виконувати роботи з діагностування та розбирання автомобілів
--	--	---

5. Перелік основних засобів навчання

№ з/п	Найменування	Кількість на групу з 15 осіб		Примітка
		Для індивідуального користування	Для групового користування	
1. Обладнання та наочність				
1	Вузли та агрегати автомобілів	1	1	
Інструмент вимірювальний, перевірочний і розмічальний				
1	Вимірювальні щупи	1	5	
2	Віброручка	1	1	
3	Пірометр	1	1	
4	Манометр гідравлічний	1	1	
5	Манометр повітряний	1	1	
6	Лінійка	1	1	
7	Рулетка	1	1	
8	Штангенциркуль	1	1	
9	Мікрометр	1	1	
10	Нутромір	1	1	
11	Динамометричний ключ		2	
12	Коспресометр		2	
13	Стетоскоп		2	
14	Ареометр		2	
15	Навантажувальна вилка		2	
16	Компресор		2	
18	Шприц-прес		2	
Інструмент для ручних робіт (слюсарний)				
1	Гайкові ключі	2	5	
2	Молотки	1	3	
3	Викрутки	2	2	

№ з/п	Найменування	Кількість на групу з 15 осіб		Примітка
		Для індивідуального користування	Для групового користування	
4	Слюсарний кутник		5	
5	Рисувалка		5	
6	Слюсарний циркуль		5	
7	Керно		5	
8	Ножиці по металу		5	
9	Ножівка по металу		5	
10	Зубило		5	
11	Пласкогубці		5	
Пристосування і допоміжний інструмент				
1	Знімачі	1	5	
Ручний механізований інструмент				
1	Тріскачка	1	1	

ПЛАН-КОНСПЕКТ УРОКУ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Прізвище Романенко

Ім'я Артем

По батькові Юрійович

Заняття проводиться у 4 групі

“ Сосницький професійний аграрний ліцей ”

Консультації одержав:

Майстра _____ (дата)

Методиста _____ (дата)

З конспектом уроку згоден:

Майстер виробничого навчання _____ (підпис)

Методист _____ (підпис)

Оцінка заняття _____

Тема заняття: Технічне обслуговування рідинної системи охолодження двигунів.

Мета заняття: є застосування теоретичних знань на практиці.

1.Навчальна:Навчити учнів самостійно виконувати роботи по ТО системи охолодження.

2.Виховна:Виховати відповідальність, бережливість до техніки.

3.Розвиваюча:Розвивати самостійність, вміння аналізувати.

Дидактичні засоби: плакати.

Матеріально-технічне оснащення: Набір інструментів.

Література:методичні вказівки, підручник .

Трудові дії, прийоми та операції: Виконання операцій по ТО.

Об'єкти навчальної та виробничої праці: учні.

Тип заняття: Урок виробничого навчання.

Хід та зміст заняття.

I. Організаційна частина 5-7 хв.

- 1) введення учнів в кабінет.
- 2) перевірка присутності учнів.
- 3) перевірка підготовленості учнів до заняття (наявність зошита, підручника).
- 4) призначення чергових.
- 5) організація робочих місць (наявність інструментів).

II. Вступний інструктаж 40 хв.

1. повідомлення теми заняття, навчальної мети і завдань заняття (письмово), запис їх в робочий зошит;

- Тема заняття: Технічне обслуговування рідинної системи охолодження двигунів.

- Метою заняття: є ознайомлення з технічним обслуговуванням системи охолодження. Навчити учнів самостійно виконувати роботи по ТО, слідкувати за дотриманням техніки безпеки; розвивати бережливе ставлення до техніки, інструментів, і власної безпеки. Також вміння аналізувати, і використовувати знання на практиці; виховувати відповідальність, працелюбність.

2. повідомлення назви, мети і завдань практичної роботи:

- Метою практичної роботи: є застосування теоретичних знань на практиці.

- Основним завданням практичної роботи є дотримання послідовності виконаних операцій по ТО.

1. Будова та принцип роботи рідинної системи охолодження
2. Несправності рідинної системи охолодження
3. Технічне обслуговування рідинної системи охолодження
4. Інструктаж з техніки безпеки
5. Повідомлення завдання кожній ланці

Продовження додатка Б

6. Видача ланкових окремих вузлів, деталей, інструментів та інструкційних карт

Система охолодження призначена для примусового відводу від деталей зайвої теплоти і передачі її навколишньому повітрю. У результаті цього створюється визначений температурний режим, при якому двигун не перегрівається і не переохолоджується, тобто робочий цикл протікає нормально. На двигуни ЗИЛ-130 прийнята рідинна система охолодження закритого типу з граничною циркуляцією охолодної рідини від водяного насоса. Найвигідніший тепловий режим роботи двигуна створюється при температурі охолодної рідини 80 -95 градусів Цельсія і забезпечується системою охолодження двигуна (рисунок 2.1). Охолодна рідина в систему охолодження двигуна заливається через горловину верхнього бака радіатора 1, що закривається пробкою. Повна ємність системи охолодження двигуна з опалювальним і пусковим підігрівником 29 л., а без них 26 л. Випуск охолодної рідини необхідно обов'язково здійснювати через три крани, (рисунок 2.2). Два зливних крани 1 однієї сорочки охолодження встановлені на правому і лівому рядах блоку циліндрів і один зливний кран 3 радіатора встановлений на відповідному патрубку радіатора. Привід до каналів дистанційний, його здійснюють спеціальними тягами. Розглянемо пристрій основних приладів системи охолодження, двигуна.

ТО-1.

1. Перевірити рівень охолодної рідини.
2. Перевірити кріплення трубок.
3. Перевірити чи немає підтікання.

ТО-2.

1. Перевірити рівень охолодної рідини.
2. Перевірити кріплення трубок.
3. Перевірити чи немає підтікання.

4.Перевірка натягнення пасів.

5.Перевірити стан і дію жалюзів радіатора.

3.перевірка теоретичних знань з теми заняття, які були вивчені на теоретичних заняттях з даного профілю:

1) Дати визначення поняття «технічне обслуговування»?

2) Що являє собою система технічного обслуговування?

3) Через який проміжок часу проводиться ТО-1,ТО-2?

4) Які операції проводять при ТО-1,ТО-2?

5) З якою метою проводять операції ТО-1,ТО-2?

4.Виконання окремими учнями прийомів роботи:

1) Перевірити рівень охолоджуючої рідини.

2) Перевірка натягнення пасів.

3) Перевірити стан і дію жалюзів радіатора.

5. Пояснення значення нової роботи для майбутньої діяльності з даного профілю:

- Для майбутньої роботи необхідно слідкувати і перевіряти рівень охолоджуючої рідини, для забезпечення нормальної роботи.

6. Пояснення послідовності виконання відповідної роботи за інструкцією:

(За методичними рекомендаціями пояснюю послідовність виконання динних операцій)

7. Пояснення і показ прийомів та способів виконання нових операцій і трудових дій:

8. Пояснення і показ прийомів і методів самоконтролю правильності виконання роботи, операцій, трудових дій:

По прикладу виконують операцію по інструкції з дотриманням техніки безпеки.

9. Пояснення правил дотримання безпеки праці:

Продовження додатка Б

Під час заливання охолоджуючої рідин, не допустити попадання їх на відкриті ділянки шкіри, слизистої оболонки, очей.

10. Перевірка засвоєння учнями практичних прийомів і способів виконання роботи, нових операцій, трудових дій:

Викликаю по черзі декілька учнів, які перед групою відтворюють операції по ТО.

11. Пояснення критеріїв оцінки за практичну роботу:

- Вимоги до виконання роботи;
- Дотримання техніки безпеки;
- Чіткого виконання інструктажу;
- Виконання роботи самостійно;
- В разі потреби дати пояснення своїм діям;

В разі не виконання деяких пунктів оцінка знижується.

12. Підведення підсумків вступного інструктажу:

- Підвожу підсумки, визначаю готовність учнів до практичної роботи. В разі, якщо деякі учні не зрозуміли деяких аспектів даної роботи, провожу повторне пояснення.

13. Видача завдань для практичної роботи і розподіл учнів по робочим місцям.

III. Самостійна практична робота учнів і поточний інструктаж майстра виробничого навчання 5 год.

А. Самостійна робота учнів, вправи:

1) Записати зміст роботи учнів:

Завдання для 1 бригади:

-Провести ТО-1 радіатора

Завдання для 2 бригади:

-Провести ТО-2 термостата.

2) Форми організації праці учнів: (використовую бригадну форму організації практичного заняття)

Б. Поточний інструктаж:

1) Форма проведення(комбінована)

2) Зміст цільових обходів робочих місць:

1-й обхід: перевірка організації робочих місць, початку роботи:

- При першому обході перевіряю готовність учнів до практичної роботи.

2-й обхід: перевірка правильності виконання трудових прийомів, дій, рухів:

- При другому обході, звертаю увагу на помилки учнів у виконанні прийомів даної роботи, корегую процес виконання роботи учнів.

3-й обхід: перевірка правильності виконання самоконтролю, проміжного контролю:

- При третьому обході, слідкую, щоб учні чітко виконували інструкцію та послідовність виконання даної роботи.

4-й обхід: перевірка правильності дотримання технічних та технологічних умов в процесі роботи:

- При четвертому обході, звертаю увагу на помилки при використанні технічних засобів та технологічного процесу.

Під час всіх обходів виду записи де занотовую помилки та недоліки роботи кожного учня. За допомогою всіх записів у кінці заняття виставляю оцінку.

3) Постійна перевірка виконання учнями правил техніки безпеки праці і виробничої санітарії;

- При виконанні даних робіт, слідкую за дотриманням учнями техніки безпеки праці та виробничої санітарії.

4) Прийняття та оцінка робіт учнів:

- По закінченню роботи кожна бригада практично показує мені виконання завдання яке вони отримали на початку заняття. Я роблю зауваження, вказую на помилки та по необхідності демонструю правильність виконання.

IV. Заключний інструктаж 20-30хв.

1) підведення підсумків практичної роботи, аналіз виконаних робіт;

- Визначаю бригаду, яка найбільш плідно попрацювала, звертаю увагу на недоліки роботи, виправляю помилки.

2) повідомлення оцінок за виконання робіт кожного учня;

- Проаналізувавши підсумки цільових обходів, та роботу учнів на протязі всього заняття виставляю оцінки.

3) відзначення роботи кращих студентів;

Продовження додатка Б

- Відзначаю роботу учнів, які виконали весь обсяг роботи, техніку безпеки праці і виробничої санітарії.

4) загальна характеристика заняття;

- Проаналізувати чи досягнута мета заняття, чи виконали учні весь обсяг роботи.

5) повідомлення теми наступної практичної роботи.

Повідомляю тему наступного заняття: Технічне обслуговування коробки передач.

V. Прибирання робочих місць.

VI. Підготовка матеріальної бази до наступного заняття.

Методика «Діагностика особистості на мотивацію до успіху»**(Т. Елерс)****Інструкція до тесту**

Необхідно дати один з двох варіантів відповідей «так» або «ні». Тест належить до багатошкальних методик. Мотивація до успіху буде оцінюватись кількістю балів, яку подано з ключем. Дякуємо за співпрацю та відвертість!

1. Коли є вибір між двома варіантами, його краще зробити швидше, ніж відкласти на певний час.
2. Я легко дратуюся, коли помічаю, що не можу на всі 100 % виконати завдання.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я все ставлю на карту.
4. Коли виникає проблемна ситуація, я найчастіше приймаю рішення одним з останніх.
5. Коли у мене два дні підряд немає справи, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижчі за середні.
7. Відносно до себе я більш строгий, ніж відносно інших.
8. Я більш доброзичливий, ніж інші.
9. Коли я відмовляюся від важкого завдання, я потім суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домігся б успіху.
10. У процесі роботи я потребую невеликих пауз для відпочинку.
11. Старанність – це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в праці не завжди однакові.
13. Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше, ніж похвала.
15. Я знаю, що мої колеги вважають мене діловою людиною.
16. Перешкоди роблять мої рішення більш твердими.
17. У мене легко викликати честолюбство.

Продовження додатка В

18. Коли я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. Виконуючи роботу, я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю те, що повинен був зробити зараз.
21. Треба покладатися тільки на самого себе.
22. У житті мало речей важливіших, ніж гроші.
23. Завжди, коли мені треба буде виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.
24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.
25. У кінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.
26. Коли я налаштований на роботу, я роблю її краще і кваліфікованіше, ніж інші.
27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, які можуть завзято працювати.
28. Коли у мене немає справ, я відчуваю, що мені не по собі.
29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж іншим.
30. Коли мені доводиться приймати рішення, я намагаюся робити це якомога краще.
31. Мої друзі іноді вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи в якоюсь мірою залежать від моїх колег.
33. Безглуздо протидіяти волі керівника.
34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.
35. Коли щось не ладиться, я нетерплячий.
36. Я зазвичай звертаю мало уваги на свої досягнення.
37. Коли я працюю разом з іншими, моя робота дає більші результати, ніж роботи інших.
38. Багато чого, за що я беруся, я не доводжу до кінця.
39. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.
40. Я не заздрю тим, хто прагне до влади .

Продовження додатка В

41. Коли я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти я йду на крайнощі.

Ключ до тесту:

По 1 балу нараховується за відповіді «так» на запитання 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41.

Також нараховується по 1 балу за відповіді «ні» на запитання 6, 19, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39.

Відповіді на запитання 1,11, 12,19, 28, 33, 34, 35,40 не враховуються.

Тести для діагностування знань майбутніх слюсарів**1) Двигун внутрішнього згорання – це теплова машина,**

- a) в якій виконується перетворення якого-небудь виду енергії в механічну роботу
- b) в якій хімічна енергія згорання палива перетворюється в механічну роботу
- c) яка служить для перетворення якого-небудь виду енергії в роботу
- d) яка служить для перетворення механічної енергії палива в енергію обертання колінчатого валу

2) Робочий об'єм циліндра – це простір, який

- a) заходиться над поршнем при його положенні в початковій мертвій точці
- b) знаходиться над поршнем при його положенні в верхній мертвій точці
- c) звільняє поршень при переміщенні з верхньої мертвої точки до нижньої мертвої точки
- d) заходиться під поршнем при його положенні в нижній мертвій точці

3) Літраж багаточиліндрового двигуна – це

- a) сума повних об'ємів всіх циліндрів двигуна
- b) сума робочих об'ємів всіх циліндрів двигуна
- c) сума об'ємів всіх циліндрів двигуна
- d) сума об'ємів всіх циліндрів двигуна

4) Зі збільшенням величини ступенів стискування потужність двигуна

- a) збільшується
- b) зменшується
- c) збільшується в два рази
- d) не змінюється

5) Кривошипно-шатунний механізм служить для

- a) перетворення крутного моменту в обертальний рух

Продовження додатка Г

b) перетворення зворотно-поступального руху поршня в обертальний рух колінвалу

c) перетворення правого моменту в обертальний рух

d) перетворення зворотного руху поршня в обертальний рух колінвалу

6) Газорозподільний механізм служить для

a) подачі горючої суміші в циліндри двигуна

b) перетворення палива в горючу суміш

c) своєчасної подачі горючої суміші в циліндри двигуна і випуску відпрацьованих газів

d) подачі горючої суміші у двигун

7) Система охолодження призначена для

a) нагрівання горючої суміші

b) охолодження мастила в картері двигуна

c) прогріву двигуна, підтримання оптимальної температури двигуна

d) охолодження горючої суміші

8) Типи систем охолодження, що застосовуються на автомобілях

a) відкритого типу

b) повітряні

c) закритого типу

d) всі перераховані

9) Редукційний клапан системи змащення служить для

a) очищення мастила

b) охолодження мастила

c) перепустки в магістраль

d) зберігання системи від надмірного тиску

10) Система живлення служить для

a) зберігання запасу палива і його подачі, очищення, очищення повітря

b) приготування горючої суміші

c) випуску відпрацьованих газів

- d) всього перерахованого

11) Система живлення карбюраторного двигуна має будову

- a) бак, фільтр-відстійник, карбюратор
- b) бак, фільтр грубої очистки палива, насос високого тиску, карбюратор, повітряний фільтр
- c) бак, фільтр – відстійник, паливний насос, фільтр тонкої очистки палива, паливопроводи, карбюратор, повітряний фільтр, випускні трубопроводи, глушник
- d) бак, фільтр – відстійник, паливний насос, фільтр тонкої очистки палива, паливопроводи, карбюратор, повітряний фільтр

12) Система живлення дизельного двигуна має будову

- a) бак, фільтр-відстійник, паливно-підкачувальний насос, карбюратор, повітряний фільтр, глушник
- b) бак, насос високого тиску, форсунка, повітряний фільтр, випускні трубопроводи, глушник
- c) бак, фільтр грубої очистки, паливно-підкачувальний насос, насос високого тиску, форсунки, фільтр тонкої очистки, повітряний фільтр, випускні трубопроводи, глушник
- d) бак, фільтр грубої очистки, паливно-підкачувальний насос, насос високого тиску, форсунки, фільтр тонкої очистки, глушник.

13) Збагачена суміш використовується при

- a) запуску двигуна
- b) роботі на холостому ході
- c) роботі на повних навантаженнях
- d) роботі на холостому ході і повних навантаженнях

14) Частина системи охолодження, яка регулює температуру рідини, прискорює прогрівання двигуна, є

- a) водяний насос
- b) термостат

- c) вентилятор
- d) радіатор

15) Карбюратор складається з таких систем

- a) поплавкової і змішувальної камер
- b) головної дозуючої системи, економайзера
- c) головної дозуючої системи, системи прискорювального насоса, системи холостого ходу і системи економайзера, системи пуску, перехідної системи
- d) головної дозуючої системи, системи прискорювального насоса, системи пуску

16) Трансмсія складається з таких складових

- a) зчеплення, карданна передача, задній міст
- b) зчеплення, коробка передач, роздавальна коробка, карданна передача, головна передача, диференціал і напіввісі
- c) зчеплення, роздавальна коробка, карданна передача, головна передача, диференціал і напіввісі
- d) зчеплення, роздавальна коробка, карданна передача, головна передача

17) Зчеплення призначене для

- a) передачі крутного моменту від двигуна на коробку передач
- b) короткочасного від'єднання двигуна від трансмісії і плавного їх з'єднання
- c) збільшення крутного моменту
- d) зменшення крутного моменту від двигуна на коробку передач

18) Неповне вмикання зчеплення (зчеплення буксує), якщо

- a) великий вільний хід педалі зчеплення
- b) знос накладок веденого диска чи їх замащення
- c) вижимні ричажки знаходяться в різних площинках
- d) малий вільний хід педалі зчеплення

19) Головна передача служить для

Продовження додатка Г

a) збільшення крутного моменту і передачі його на ведучі колеса під прямим кутом

b) збільшення швидкості руху автомобіля

c) зменшення шуму на повороті

d) збільшення шуму на повороті

20) Диференціал призначений для

a) збільшення радіуса повороту автомобіля

b) зменшення радіуса повороту автомобіля

c) передачі моменту з різними кутовими швидкостями

d) передачі крутного моменту з різними кутовими швидкостями до півосей

21) Ресора – це пружна частина підвіски між віссю і кузовом, призначена для

a) пом'якшення ударів під час їзди

b) гасіння коливань

c) збільшення коливань

d) відповідь у пунктах А,Б

22) Амортизатор – це пристрій для

a) гасіння коливань і поглинання поштовхів та ударів рухомих елементів

b) передачі зусилля на раму автомобіля

c) передачі зусилля на балки мостів та корпус автомобіля

d) передачі зусилля на балки автомобіля

23) Рульове керування складається з елементів

a) рульового механізму і рульового приводу

b) рульового колеса, картера вала і тяг

c) ролика і черв'яка, картера, сошки і тяг

d) ролика і черв'яка, картера, сошки

24) Рівень електроліту перевіряється таким пристроєм

a) олівцем

- b) стержнем від ручки
- c) лінійкою
- d) скляною трубкою

25) Зазор між електродами свічки запалювання перевіряється

- a) щупом пластинчастим
- b) щупом круглим
- c) лінійкою
- d) щупом квадратним

Аналіз результатів. За кожну правильну відповідь Ви отримуєте по 1 балу. Тому залежно від сумарної кількості набраних балів визначається рівень сформованості когнітивного компонента професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів в процесі уроку виробничого навчання, можуть бути використані такі нормативні межі:

- 2–7 балів – низький рівень;
- 8–13 балів – середній рівень;
- 14–19 балів – достатній рівень;
- 20–25 балів – високий рівень.

Тест на визначення рівня комунікабельності (В. Ряховського)**Інструкція до тесту**

Шановні учні, Ви отримали друкований матеріал, який містить 16 тверджень, на які необхідно дати відповіді: «так», «ні», «іноді». Отриманий результат дозволить нам визначити рівень Вашої комунікабельності.

Дякуємо за співпрацю та відвертість!

1. На Вас чекає ділова зустріч. Чи вибиває Вас з колії її очікування?
2. Чи не відкладаєте Ви візиту до лікаря до останнього моменту?
3. Чи викликає у Вас ніяковість і невдоволення доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-якій нараді, зборах чи іншому подібному заході?
4. Вам пропонують поїхати у відрядження туди, де Ви ніколи не були. Чи докладете Ви максимум зусиль, щоб уникнути цього відрядження?
5. Чи любляєте Ви ділитися своїми переживаннями з кимось?
6. Чи дратує Вас, якщо незнайома людина на вулиці звертається до Вас із проханням (показати дорогу, назвати час, відповісти на якесь запитання)?
7. Чи вірите Ви, що існує проблема батьків і дітей, що людям різних поколінь важко розуміти один одного?
8. Чи соромитеся Ви нагадати знайомому, що він забув Вам повернути невелику суму грошей, яку позичив кілька місяців тому?
9. У ресторані чи в їдальні Вам подали недоброякісну страву. Чи промовчите Ви, лише сердито відсунувши тарілку?
10. Залишившись наодинці з незнайомою людиною, Ви не вступите з нею в бесіду і відчуєте себе обтяженим(ою), якщо першою заговорить вона. Чи так це?
11. Чи жахаєтеся Ви будь-якої великої черги, хоч би де вона була (у магазині, бібліотеці, касі театру)? Відмовитеся від свого наміру чи станете у хвіст і будете знемагати в очікуванні?
12. Чи боїтеся Ви брати участь у будь-якій комісії з розгляду конфліктної ситуації?

Продовження додатка З

13. У Вас є власні індивідуальні критерії оцінювання творів художньої літератури, мистецтва, культури, і ні з чийми думками Ви не рахуєтесь. Чи так це?

14. Почувши будь-де в кулуарах висловлювання явно помилкової точки зору з відомого Вам питання, чи надасте Ви перевагу мовчанню і не вступите в суперечку?

15. Чи викликає у Вас неприємне відчуття будь-яке прохання допомогти розібратися в тому чи іншому службовому питанні або навчальній темі?

16. Вам краще викласти свою точку зору (міркування, оцінку) в письмовій формі, ніж в усній?

Оброблення результатів та ключ до тесту:

Підрахуйте суму набраних Вами балів. За кожне «так» – 2 бали, «ні» – 1, «іноді» – 0. За класифікатором визначте, до якої категорії комунікабельних людей Ви належите.

30 – 32 бали – Ви явно не комунікабельні, і це Ваша біда, оскільки страждаєте від цього більш за все Ви самі. Але й близьким людям з Вами нелегко! На Вас не можна покластися у справі, яка потребує колективних зусиль. Прагніть бути більш комунікабельним, контролюйте себе.

25 – 29 балів – Ви замкнені, мовчазні, надаєте перевагу самотності.

19 – 24 бали – Ви певною мірою комунікабельні й у незнайомих обставинах відчуваєте себе цілком упевнено.

14 – 18 балів – нормальна комунікабельність.

9 – 13 балів – Ви досить комунікабельні (іноді навіть занадто).

4 – 8 бали – комунікабельність Ваша дуже висока; скрізь відчуваєте себе чудово; беретеся за будь-яку справу, хоча не завжди її можете довести до кінця.

3 бали – Ваша комунікабельність має хворобливий характер. Ви балакучі, багатослівні, втручаєтеся у справи, в яких зовсім не компетентні, запальні й образливі.

Оцінювання комунікативних і організаторських схильностей**(В. Синявського, Б. Федоришина)**

Шановні учні, Ви отримали друкований матеріал, в якому необхідно відповісти на 40 запитань. На кожне «так» ставте «+», «ні» – «-». Отриманий результат дозволить нам визначити рівень Ваших комунікативних і організаторських схильностей. Дякуємо за співпрацю та відвертість!

Опитувальник

1. Чи багато у Вас друзів, з якими Ви постійно спілкуєтеся?
2. Чи часто Вам вдається схилити більшість своїх товаришів до ухвалення ними Вашої думки?
3. Чи довго Вас турбує відчуття образи, заподіяне Вам кимось з Ваших товаришів?
4. Чи завжди Вам важко орієнтуватися в критичній ситуації, що утворилася?
5. Чи є у Вас прагнення до встановлення нових знайомств з різними людьми?
6. Чи подобається Вам займатися суспільною роботою?
7. Вам приємніше і простіше проводити час у будинку з книгами або за яким-небудь іншим заняттям, ніж з людьми?
8. Якщо виникли які-небудь перешкоди в здійсненні Ваших намірів, то чи легко Ви відступаєте від них?
9. Чи легко Ви встановлюєте контакти з людьми, які значно старші від Вас?
10. Чи любите Ви придумувати й організовувати зі своїми товаришами різні ігри та розваги?
11. Чи важко Ви інтегруєтеся в нову для Вас компанію?
12. Чи часто Ви відкладаєте на інші дні ті справи, які потрібно було б виконати сьогодні?

Продовження додатка К

13. Чи легко Вам вдається встановлювати контакти з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете Ви домагатися, щоб Ваші товариші діяли відповідно до Вашої думки?
15. Чи важко Ви адаптуєтесь в новому колективі?
16. Чи правильним є твердження, що у Вас не буває конфліктів з товаришами через невиконання ними своїх зобов'язань?
17. Чи прагнете Ви при слушній нагоді познайомитися і поговорити з новою людиною?
18. Чи часто в рішенні важливих справ Ви приймаєте ініціативу на себе?
19. Чи дратують Вас навколишні люди і чи хочеться Вам побути на самоті?
20. Чи правда, що Ви зазвичай погано орієнтуєтесь в незнайомій для Вас обстановці?
21. Чи подобається Вам постійно перебувати серед людей?
22. Чи виникає у Вас роздратування, якщо Вам не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи переживаєте Ви почуття утруднення, незручності, якщо доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
24. Чи правда, що Ви стомлюєтесь від частого спілкування з товаришами?
25. Чи любите Ви брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто Ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, що зачіпають інтереси Ваших товаришів?
27. Чи правда, що Ви відчуваєте себе невпевнено серед малознайомих Вам людей?
28. Чи правда, що Ви рідко прагнете доводити свою правоту?
29. Чи вважаєте Ви, що Вам нескладно внести позбавлення в малознайому компанію?
30. Чи берете Ви участь у суспільній роботі школи?

31. Чи прагнете Ви обмежити круг своїх знайомих невеликою кількістю людей?

Продовження додатка К

32. Чи правда, що Ви не прагнете обстоювати свою думку або рішення, якщо воно не було відразу прийняте Вашими товаришами?

33. Чи відчуваєте Ви себе невимушено, потрапивши в незнайому Вам компанію?

34. Чи охоче Ви беретеся за організацію різних заходів для своїх товаришів?

35. Чи правда, що Ви не відчуваєте себе досить упевненим і спокійним, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?

36. Чи часто Ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?

37. Чи правда, що у Вас багато друзів?

38. Чи часто опиняєтеся в центрі уваги своїх товаришів?

39. Чи часто Ви бентежитесь, відчуваєте незручність при спілкуванні з малознайомими людьми?

40. Чи правда, що Ви не дуже впевнено відчуваєте себе в оточенні великої групи своїх товаришів?